

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Branko Babič

Vodenje v vojski: Analiza delovanja gardne enote

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Branko Babič

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

Vodenje v vojski: Analiza delovanja gardne enote

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Aiani, brez nje se ne bi začelo.

Jani, brez nje se ne bi končalo.

VODENJE V VOJSKI: ANALIZA DELOVANJA GARDNE ENOTE

V sodobnem času postrojivni postopki ne predstavljajo več izurjenosti enot in posameznikov iz taktičnih postopkov, potrebnih za izbojevanje bitk na bojnem polju. Usklajeno premeščanje enot na bojišču nekoč in danes sta dva popolnoma različna pojma. Nekoč poglobitno znanje in sestavni del taktike na bojišču, danes predstavlja obrobno obliko udejstvovanja vojsk pri različnih protokolarnih dogodkih in izkazovanju vojaških časti. Opremljenost takšnih enot kaže na zgodovinski razvoj vojske (uniforma, oborožitev, oprema ipd.), izurjenost in izgled pa na sposobnost vojske in države same. Stereotipnost teh enot v tem primeru drži, saj si je nemogoče zamisliti tako enoto, ki ne bi izpolnjevala nekaterih posebnih kriterijev. Ker gre v primeru častnih - gardnih enot v osnovi za izkazovanje vojaških časti različnim gostom, le-te predstavljajo svojevrstno ogledalo celotne vojske širši in strokovni javnosti. V Slovenski vojski tovrstne naloge pri sprejemu visokih gostov izvaja Enota za protokol - Garda Slovenske vojske.

Ključne besede: protokol, garda, vojaške časti

LEADERSHIP IN THE ARMY: ANALYSIS OF ACTIVITY OF SLOVENIAN ARMED FORCES GUARD OF HONOUR

In the modern time line-up procedures no more represent skills of units and individuals in view of tactical procedures necessary to win a battle on the battlefield. Coordinated troop movements in former times and nowadays are two totally different concepts. Nowadays once essentially knowledge and constituted part of battlefield tactics represents a marginal form of army activities by different protocol events and demonstration of military honours. Equipment of such units points out a historical development of the army (uniform, arms, equipment etc.), however skills and appearance show the capability of the army and the state itself. In that case stereotypy of those units is recognised to be true, while it is practically impossible to imagine such a unit without fulfilling some special criteria. While honour - guard units demonstrate military honours to different guests, these units represent unique mirror of the army as a whole to the general and expert public. In Slovenian Armed Forces, during reception of high-level guests, such activities are performed by Protocol Unit - Slovenian Armed Forces Guard of Honour.

Key words: protocol, guard, military honours

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC	7
1 UVOD	9
2 METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1 Opredelitev predmeta proučevanja	10
2.2 Cilji proučevanja	10
2.3 Hipoteze	11
2.4 Metode proučevanja	11
3 TEMELJNI POJMI	12
3.1 Garda - gardna enota	12
3.2 Protokol	12
3.3 Ritual	13
3.4 Vojaški protokol	13
4 VOJAŠKA ORGANIZACIJA	13
4.1 Temeljne opredelitve vojaške organizacije	13
4.2 Specifičnost vojaške organizacije	15
4.3 Temeljne značilnosti vojaške organizacije	16
4.3.1 Zapletenost sistema	17
4.3.2 Odprtost sistema	17
4.3.3 Dinamičnost sistema	18
4.3.4 Stohastičnost sprememb	19
4.3.5 Hierarhičnost odnosov	20
4.3.6 Nestalnost sistema	21
4.3.7 Dvosmernost odnosov	21
5 VODENJE VOJAŠKE ORGANIZACIJE	22
5.1 Temeljne značilnosti vojaškega vodenja	27
5.2 Razmerje med vodenjem in poveljevanjem	29
5.3 Načela vojaškega vodenja (poveljevanja)	33
5.3.1 Načelo ohranitve človeškega dejavnika	33
5.3.2 Načelo subordinacije	33
5.3.3 Načelo enostarešinstva	34
5.3.4 Načelo enotnosti	34
5.3.5 Načelo neprekinjenosti (kontinuitete)	34
5.3.6 Načelo učinkovitosti	35

5.3.7 Načelo elastičnosti	35
5.3.8 Načelo tajnosti	35
6 GARDA.....	36
7 PRAVNI OKVIR DELOVANJA ENOTE ZA PROTOKOL - GARDE SV.....	37
7.1 Zakon o obrambi.....	37
7.2 Sklep o določitvi protokolarnih pravil.....	37
7.3 Pravila službe v Slovenski vojski	39
7.4 Vojaški protokol	43
8 ENOTA ZA PROTOKOL - GARDA SV	44
8.1 Organizacijska struktura in posebnosti EP	44
8.2 Naloge EP	45
8.2.1 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog	47
9 ANALIZA DELOVANJA ENOTE ZA PROTOKOL - GARDE SV.....	48
9.1 Izvajanje nalog vojaškega protokola	48
9.1.1 Kadrovska problematika	48
9.1.2 Umeščenost EP znotraj sistema SV	52
9.2 Uresničevanje načel vojaškega vodenja v EP.....	54
9.2.1 Načelo ohranitve človeškega dejavnika.....	54
9.2.2 Načelo subordinacije.....	55
9.2.3 Načelo enostarešinstva.....	55
9.2.4 Načelo enotnosti	55
9.2.5 Načelo neprekinjenosti (kontinuitete).....	56
9.2.6 Načelo učinkovitosti	56
9.2.7 Načelo elastičnosti	56
9.2.8 Načelo tajnosti	56
10 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK	57
10.1 Hipoteza 1: EP je nujen in sestavni del SV	57
10.2 Hipoteza 2: Delovanje EP ni ustrezno opredeljeno	58
10.3 Hipoteza 3: Pri delovanju EP je kršeno pravilo enostarešinstva	62
11 LITERATURA	63

SEZNAM KRATIC

1. BR	1. brigada
10. MOTB	10. motoriziran bataljon
107. LEBA	107. letalska baza
11. BZV	11. bataljon za zveze
115. HEE	115. helikopterska enota
12. GARDB	12. gardni bataljon
14. INŽB	14. inženirski bataljon
16. BNZP	16. bataljon za nadzor zračnega prostora
18. BJRKBO	18. bataljon za jedrsko, radiološko, kemično in biološko obrambo
20. MOTB	20. motoriziran bataljon
215. LETE	215. letalska enota
460. ARTB	460. artilerijski bataljon
5. OIB	5. obveščevalno-izvidniški bataljon
670. LOGB	670. poveljniško-logistični bataljon
74. MOTB	74. motoriziran bataljon
9. BZO	9. bataljon zračne obrambe
AŠ	Avtošola
BRZOL	Brigada zračne obrambe in letalstva
BVP	Bataljon vojaške policije
CBU	Center za bojno usposabljanje
CDR	Center za doktrino in razvoj
CU	Center za usposabljanje
ČVZP	Četa za vojaški zračni promet
EP	Enota za protokol
EPOD	Enota za podporo
ESD	Enota za specialno delovanje
EU	Evropska unija
GORŠ	Gorska šola
GŠ	Generalštab
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske
IZVČ	Izvidniška četa
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KIC	Knjižnično-informacijski center

LETEHČ	Letalsko tehnična četa
LETŠ	Letalska šola
LOGB	Logistični bataljon
MOD	Mornariški divizion
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Severnoatlantska pogodbeni zveza)
NOB	Narodnoosvobodilni boj
NOV	Narodnoosvobodilna vojska
OKB	Oklepni bataljon
OKO	Operacije kriznega odzivanja
ORIS	Oddelek za raziskave in simulacije
OSVAD	Osrednje vadišče
PDRIU	Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje
POJ	Partizanski odredi Jugoslavije
PP	Poveljstvo za podporo
PSSV	Poveljstvo sil Slovenske vojske
PŠŠ	Poveljniško-štabna šola
RS	Republika Slovenija
SV	Slovenska vojska
ŠČ	Šola za častnike
ŠE	Športna enota
ŠPČ	Šola za podčastnike
ŠTJ	Šola za tuje jezike
TACON	Tactical Control (taktični operativni nadzor)
t.i.	tako imenovan
VM	Vojaški muzej
VPS	Varnostno prijavna služba
VTP	Vojaško teritorialno poveljstvo
VZE	Vojaška zdravstvena enota

1 UVOD

Država, tako kot posameznik, nastopa v širšem družbenem okolju. Običaji, vrednote in odnosi posamezno družbo karakterizirajo in ji dajejo svojstven lastni jaz. Zgodovinski razvoj in pripadnost tej ali oni kulturi tudi danes predstavljata eno od oblik razlikovanja med narodi sveta. Upoštevanje mnogoterih raznolikosti zahteva poznavanje kulture in običajev drugih v dobrobit dobrih medsebojnih odnosov. V izogib nevšečnostim ob raznih srečanjih na najvišji državni in vojaški ravni so se sčasoma oblikovala protokolarna pravila, ki predstavljajo bonton obnašanja držav na medsebojnih srečanjih.

Zahteve sodobnih mednarodnih protokolarnih pravil predvidevajo več oblik sodelovanja oboroženih sil posamezne države pri izvedbi bilateralnega sodelovanja. Prav ta pravila so narekovala oblikovanje lastnih, namensko usposobljenih in opremljenih enot za izvajanje nalog vojaškega dela protokola za potrebe najvišjega državnega in vojaškega vrha posamezne države. Med najpomembnejše potrebe se lahko prišteva oblikovanje postrojev častne enote ob prihodih/odhodih tujih gostov, kordonske sprejeme in častne straže pred pomembnimi objekti (Watson 1993, 467).

Sam način izvedbe sprejema gosta in velikost enote je v domeni države gostiteljice. Pomembno je, da država takšna pravila sprejme, predpiše in jih tudi dosledno upošteva, ne glede na to, kako pomemben gost je na uradnem obisku v državi. Vsako odstopanje od sprejetih protokolarnih pravil lahko kaže na nespoštovanje gosta, ki posledično lahko vodi tudi v bolj ali manj hude diplomatske spore med državami.

V Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: RS) so takšni normativni akti sprejeti, obstaja pa tudi vojaška enota, ki je namensko usposobljena in opremljena za izvajanje vojaškega protokola na vseh nivojih. Vendar pa se vojaškemu protokolu in protokolarnim pravilom v zadnjem času ne posveča velike pozornosti. Zadnji dokumenti, ki konkretno posegajo na področje izvedbe vojaškega protokola segajo v čas, ko je Slovenija še izvajala naborni način popolnjenja Slovenske vojske (v nadaljevanju: SV), novejši pa se vojaškega dela protokola dotikajo le opisno in relativno splošno, večkrat tudi v nasprotju s stroko.

SV je od ukinitve nabornega načina popolnjenja doživela korenite spremembe. Iz 12. GARDB, ki je bil nosilec izvajanja nalog vojaškega protokola, se je z ukinitvijo nabornega

sistema popolnjevanja ustanovila Enota za protokol - Garda SV (v nadaljevanju: EP), ki se po številčnosti in namembnosti ne more primerjati s svojo predhodnico.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja diplomskega dela je EP in njena umeščenost znotraj SV. Poseben poudarek je na analizi dokumentov, ki opredeljujejo potrebo po tovrstni enoti in iz nje izhajajoče naloge, kakor tudi zmožnosti in težave pri izvajanju nalog vojaškega protokola.

2.2 Cilji proučevanja

Osnova za izdelavo diplomskega dela je predstavitev EP kot ozko specializirane enote SV, ki je v skladu z določili Srednjeročnega obrambnega programa 2007-2012 (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije 2006) (v nadaljevanju: SOPR 2007-2012) namenjena organiziranju in izvajanju vojaškega protokola za potrebe SV, Ministrstva za obrambo RS (v nadaljevanju: MORS), Vlade RS in Urada predsednika RS. Svoje poslanstvo enota izvršuje z angažiranjem na državnem in ministrskem nivoju, v enotah in poveljstvih SV ter lokalnih skupnostih.

Z analizo dokumentov, ki na kakršen koli način opredeljujejo potrebo po obstoju tovrstne enote, želim opozoriti na pomanjkljivosti oziroma neskladja posameznih aktov glede vodenja in poveljevanja ter neusklajenost vseh udeležencev pri izvedbi protokola za potrebe SV, MORS, Vlade RS in Urada predsednika RS.

V okviru diplomskega dela bom poskušal podati lastne predloge v smislu kvalitativnega razvoja protokolarne enote SV in pripraviti predloge za spremembe in dopolnitve veljavnih predpisov s tega področja.

Izvedbeni cilji diplomskega dela so, predstaviti:

- umeščenost EP v sistem in strukturo vodenja in poveljevanja;
- nacionalne dokumente in pravila za izvajanje namenskih nalog;
- posebnosti in značilnosti delovanja EP.

2.3 Hipoteze

Hipoteze so:

Hipoteza 1: EP je nujen in sestavni del SV.

Hipoteza 2: Delovanje EP ni ustrezno opredeljeno.

Hipoteza 3: Pri delovanju EP je kršeno pravilo enostarešinstva.

2.4 Metode proučevanja

Proučevanje in analiziranje EP temelji na naslednjih metodah, ki se med seboj dopolnjujejo in nadgrajujejo:

- pregled literature in opis vojaške strukture;
- zbiranje, analiza in interpretacija virov;
- funkcionalna analiza EP;
- metoda usmerjenega intervjuja;
- deskriptivna metoda.

Metodo pregleda literature in opisa vojaške strukture sem uporabil za oris specifičnosti vojaške organizacije in ustreznosti umestitve EP znotraj strukture SV.

Z metodo zbiranja, analize in interpretacije virov sem pridobil ustrezne informacije iz primarnih in sekundarnih virov. Primarni viri so zakoni in pravilniki z obrambnega področja, sekundarne vire pa predstavljajo različne monografske publikacije, članki, gradiva s strokovnih posvetov in gradiva, dostopna na uradnih spletnih straneh, kjer se obravnava problematika, povezana z vsebino diplomskega dela.

Metodo funkcionalne analize EP sem uporabil z namenom prikaza trenutnega stanja na obravnavanem področju. Posebnost pri obravnavi tematike s to metodo je predstavljalo pomanjkanje javno dostopnih virov o stanju v enoti, zato ta del vsebuje tudi moja lastna opažanja in ocene.

Metodo usmerjenega intervjuja sem uporabil v pogovoru z odgovorno osebo v EP, deskriptivno metodo pa za opis proučevanja in predstavitev pridobljenih podatkov ter rezultatov.

3 TEMELJNI POJMI

3.1 Garda - gardna enota

Garda - gardna enota naj bi bila izbrana, elitna vojaška enota, opremljena in usposobljena za osebno zaščito voditelja države in varovanje najvišjih državnih institucij ter osebnosti. Simbolno predstavlja v tem kontekstu najelitnejši in najodločnejši del vojske (primer odločnosti Iraške garde).

3.2 Protokol

Protokol je beseda grškega izvora in izhaja iz besede »protokollen« (»*protos*« pomeni prvi, »*kolla*« pomeni lepilo). To je list papirja, nalepljen na prednjo stran notarskega dokumenta, s čimer je bila dokazana avtentičnost listine (Mikolić 2002, 11).

V diplomaciji ima beseda protokol širši pomen. Predstavlja lahko potrjen, uradno dogovorjen zapisnik, ki v določenem smislu pomeni manj formalno obliko mednarodnega sporazuma (Osolnik 1998, 142).

Za začetek uporabe in izvajanja protokolarnih pravil v sodobni diplomatski praksi šteje Westfalski mirovni kongres iz leta 1648 (Satow 1992, 5). O uveljavitvi protokolarnih norm samostojno odločajo države same. Pomembno je, da jih uveljavljajo dosledno in enako do vseh tujih gostov istega ranga.

Protokol predstavljajo splošno sprejeta in dolgo uveljavljana načela obnašanja v meddržavnih in mednarodnih odnosih, ki so se izkazala kot potrebna in koristna, pri čemer gre za uveljavljanje spoštovanja dostojanstva, katerega cilj je zaščititi ugled vsake države in njenih najvišjih državnih predstavnikov (Benedetti 2003, 95). Kakršno koli odstopanje od sprejetih norm tako lahko na simbolni ravni predstavlja nespoštovanje dostojanstva gosta (ali pa tudi gostitelja), kar lahko privede tudi do bolj ali manj ostrih negativnih reakcij in diplomatskih sporov.

3.3 Ritual

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (Slovar slovenskega knjižnega jezika, II. del 1999, 516) je termin »ritual« opredeljen kot obred, dejanje, opravilo. Gre torej za dejanja oziroma postopke, ki so opravljeni po predpisanih pravilih in vrstnem redu, ali pa se že tradicionalno opravljajo na enak način.

3.4 Vojaški protokol

Med naloge vojaškega protokola načeloma spadajo:

- sprejemi z vojaškimi častmi predsednikov/suverenov držav, vlad, ministrov, načelnikov Generalštabov (v nadaljevanju: GŠ) in drugih visokih vojaških gostov ali gostov iz EU in organizacije NATO;
- udeležba pri izvajanju žalnih in drugih slovesnosti na državnem nivoju;
- predaja akreditivnih pisem;
- sprejemi predstavnikov države in vlade v vojašnicah;
- izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in drugih žalnih dogodkov, ki se jih udeležijo predstavniki vlade, ministri in načelnik Generalštaba SV (v nadaljevanju: GŠSV) ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojsk.

Sodelujoča vojaška enota predstavlja samo enega od udeležencev izvedbe protokola, in sicer v delu sprejema gosta z vojaškimi častmi. Vojaški protokol (kot odsek - služba pri GŠSV) je glavni in najvišji organ za opravljanje vojaškega protokola v GŠSV in podrejenih poveljstvih ter enotah SV, odgovoren pa je tudi za sodelovanje s protoklom MORS, diplomatskim protokolom Ministrstva za zunanje zadeve, protokolom Vlade RS in svetovalcem za protokol v Uradu predsednika RS (Vrečar 2001, 19).

4 VOJAŠKA ORGANIZACIJA

4.1 Temeljne opredelitve vojaške organizacije

Vojaška organizacija je specifičen sistem znotraj velikega družbenega sistema oziroma njen specifičen podsistem. Ta opredelitev vsebuje tri bistvene ugotovitve, in sicer (Cupara 1989, 40-42):

1. Vojaška organizacija je sistem. Splošna teorija o organizaciji je opredelila pogoje, ki določajo lastnosti organizacije, ne glede na njeno naravo. Te pogoje se lahko opredeli kot medsebojno povezanost spremenljivih elementov, ki so v interakciji, svojo lastno strukturo in funkcije, obstoj vzpostavljenih vhodov in izhodov z okoljem. Sistem je po pravilu podsistem sistema na višjem nivoju, podsistemi sistema so običajno sistemi na nižjem nivoju, sistem ima lastnosti, ki jih drugi sistemi nimajo ali običajno nimajo. Sledeč osnovnim lastnostim vojaške organizacije lahko pod pojmovanjem splošnih lastnosti ugotovimo, da je vojaška organizacija sistemsko organizirana celota oziroma je kompleksen sistem, ki je sestavljen iz številnih medsebojno odvisnih sistemov.
2. Vojaška organizacija je podsistem velikega družbenega sistema, ne glede na to, da vsebuje nekatere elemente, ki označujejo tipičen odnos človek - tehnika, in se zaradi tega smatra tudi kot tehnični sistem. Vojaška organizacija je ne le eden izmed največjih, ampak tudi najkompleksnejših družbenih sistemov nasploh. Pripada velikemu družbenemu sistemu predvsem zaradi trditev, da je človek najpomembnejši element ali dejavnik v vojaški organizaciji, zlasti v procesu upravljanja z njo ali še detajlneje, v odločanju, kjer ga ne more nadomestiti nihče, ker značaj in značilnosti medsebojnih odnosov v vojaški organizaciji le-tej dajejo obeležje družbenega sistema, cilji vojaške organizacije pa nenazadnje izhajajo iz ciljev velikega družbenega sistema, ki jih tudi definira.
3. Kot podsistem velikega družbenega sistema je vojaška organizacija nepogrešljiv faktor varnosti, ne samo političnih, gospodarskih in drugih interesov, ampak tudi celotnega družbenega razvoja in vseh večjih sprememb dane družbe. Prav tako je vojaška organizacija zaradi svojega potencialnega delovanja temeljna stabilizacijska sila družbe v odnosu na mednarodno okolje, ki je tej družbi lahko naklonjeno ali pa celo ne. Čeprav ima vojaška organizacija vse pomembne lastnosti organizacije, ima prav tako svoje specifičnosti, katere se morajo vsekakor upoštevati pri proučevanju njene strukture in procesov njenega delovanja, še posebej pa pri njenem upravljanju in upravljanju znotraj nje. Te specifičnosti izhajajo predvsem iz narave njene dejavnosti, kakor tudi metode in principi, ki jih uporablja pri doseganju določenih ciljev. Te specifičnosti so zajete v posebnosti njenih elementov in njihovem notranjem razporedu ter aktivnostih, v njenih zakonitostih notranjega razvoja in zapletenosti interakcij tako znotraj nje, kakor tudi z okoljem in v vplivu skupnih družbenih procesov na njo, predvsem pa tudi z vplivom vojaške organizacije na te procese.

4.2 Specifičnost vojaške organizacije

Specifičnost vojaške organizacije kot sistema je mogoče strniti v naslednje trditve (Cupara 1989, 42-43):

- Delovanje vojaške organizacije je umeščeno v najbolj neugodne pogoje, v pogoje vodenja oboroženega boja, kar avtomatično določa visoko stopnjo negotovosti dogajanja, reakcij in obnašanj, nepričakovane vsebinske spremembe in nepredvidljivost ter nemerljivost vplivov iz okolja, še posebej tistih, s katerimi upravlja ali jih usmerja nasprotnik. Nasprotovanje in lastno negiranje lastnih ciljev ter ciljev nasprotnika približuje stopnjo gotovosti doseganja teh ciljev točki nič. Bolj ko se vojaška organizacija oddaljuje od bistva lastnega delovanja, manj se drži lastnih pravil in pravil, ki jih pred njo postavlja civilna družba, in v končni fazi tisti, ki vojaško organizacijo vzdržujejo, bližje je lastni degradaciji in svojemu propadu.
- Ugotavljanje učinkovitosti delovanja in funkcioniranja vojaške organizacije je zelo težko, v nekaterih elementih celo nemogoče, zaradi nezmožnosti vzpostavitve merilnega odnosa med vložkom in dobljenimi rezultati, predvsem zato, ker so rezultati v glavnem nemerljivi. V tem segmentu specifičnosti se pojavlja vprašanje, kdaj pa je vojaška organizacija sploh uspešna. Z raznimi analizami in ostalimi dokumenti se morebitne uspešnosti na bojnem polju ne da dokazati. Edina možnost ugotavljanja uspešnosti obstaja med oboroženim spopadom, česar pa si nihče ne želi. Zato za uspešnost vojaške organizacije še vedno velja stari rek, ki pravi, da je vse dobro, samo da ni potrebno zares uporabljati enot.
- Smoter delovanja vojaške organizacije je dvosmeren, in sicer: odvrčanje od možne agresije na lastno državo in uspešno vodenje oboroženega boja, pri čemer se upravičenost in preverjanje prvega smotra težko dokazuje, dokler ne pride do odkrite agresije na državo. Drugi smoter pa se ne more dokazati, dokler ne pride do nastopa stvarnega dogodka - vodenja oboroženega boja.
- Funkcioniranje vojaške organizacije in doseganje njenih ciljev je mnogo bolj odvisno od človeškega faktorja kot pri katerem koli drugem družbenem sistemu, z obzirom na potreben nivo fizičnih in emocionalnih - moralnih sposobnosti, kakor tudi potreben nivo strokovne usposobljenosti tega dejavnika.

- Vojaški organizaciji sta svojstveni dve stanji in dvoje oblik organiziranosti: mirnodobna in vojna oblika organiziranosti. Mirnodobna oblika organiziranosti se nanaša predvsem na usposabljanje za morebitni spopad in zagotavljanje bojne pripravljenosti, druga oblika pa je predvidena za dejansko uporabo v stvarni situaciji. Specifičnost vojaške organizacije se pojavlja v tem segmentu tudi zato, ker gre pri eni organizaciji za dva različna pristopa in organizacijski obliki, ki se med seboj ne razlikujeta le v nalogah, ampak tudi v pristopu k delu in sami motiviranosti za delo.
- Pridobljene izkušnje v preteklih dogajanjih in spoznanja, pridobljena z analizami teh dogajanj z uporabo različnih statističnih metod, nimajo v vojaški dejavnosti takšne vrednosti kot v nekaterih drugih, ker se dogodki v vojaški organizaciji po pravilu ne ponavljajo, še posebej v vodenju oboroženega boja.
- Predpostavka obstoja vojaške organizacije kot sistema je njen razvoj v smislu stalnih kvantitativnih in kvalitativnih sprememb v njeni strukturi in funkcioniranju, kar je pogojeno z zakonitostmi skupne družbene reprodukcije in splošnega razvoja. Vedno novi oborožitveni sistemi nenehno narekujejo oblikovanje novih enot, ravni poveljevanja in odgovornosti.

4.3 Temeljne značilnosti vojaške organizacije

Vojaška organizacija je sistemsko organizirana celota, ki je sestavljena iz velikega števila medsebojno povezanih sistemov, in ima kot sistem naslednje temeljne značilnosti (Vučenović 1980, 150-153):

- zapletenost;
- odprtost;
- dinamičnost;
- stohastičnost sprememb;
- hierarhičnost;
- nestacionarnost;
- dvosmernost odnosov.

4.3.1 Zapletenost sistema

Vojaška organizacija je zapleten družbeni sistem in to ne samo zaradi tega, ker ga sestavlja veliko število različnih elementov (vojaške enote, ustanove, poveljstva, službe, bojni sistemi, kompleti orožja in opreme), ki so v osnovi različnih sestavov in različno hierarhično urejeni, ampak je zapleten sistem predvsem zaradi zapletenosti medsebojnih odnosov in interakcijskih povezanosti teh odnosov. V tako zapletenem sistemu obstaja veliko sistemskih medsebojnih odvisnosti in procesov.

Zapletenost vojaške organizacije se kaže v dveh osnovnih smereh. V vojaški organizaciji obstaja stalna tendenca po konstantnem povečevanju njene moči in sredstev, s tem povezano pa tudi povečanje njenih sestavnih elementov oziroma njene strukture. Prav tako je v vojaški organizaciji zaznavna stalna tendenca po krepitvi in razširitvi notranjih in zunanjih vezi ter odnosov, oziroma njenega vse večjega vpliva, pri čemer so zunanji vplivi (posledica profesionalnega delovanja) še posebej pomembna determinanta te zapletenosti, ker je po pravilu nepričakovana in nemerljiva. Kljub temu, da so lahko tudi drugi vplivi nepričakovani in nemerljivi, nimajo take teže, ker niso posredno ali neposredno usmerjeni na popolno negiranje splošnega cilja. To je eden od temeljnih vzrokov, da vojaška organizacija velja za eno izmed najbolj zapletenih družbenih sistemov.

4.3.2 Odprtost sistema

Po splošni teoriji organizacije je odprt sistem tisti, ki z okoljem dinamično izmenjuje materijo, energijo in informacije. Glede na znano dejstvo, da v realnem svetu ni sistema, ki bi obstajal in obstal, ne da bi izvajal menjavo materije, energije in informacij, se lahko pojem »zaprtost sistema« razume le pogojno.

Zaprtilih sistemov ni, ker bi bili sistemi, prikrajšani za vsakršni stalni priliv razvojne energije, ki jo dobivajo od zunaj, torej izven sistema, obsojeni na propadanje. Zaradi tega lahko sistemi obstajajo samo kot odprti sistemi s stalno interakcijo sistem - okolje (Stojanović 1979, 21).

Kljub temu se niti pogojno vzeto vojaške organizacije ne more smatrati za zaprt sistem, glede na namen obstoja in odnosa do velikega družbenega sistema in ostalo okolico človekovega bivanja in delovanja. Kot primer naj navedem tezo: če ne bi nove tehnologije

vojaški organizaciji omogočale stalnega razvoja in posodabljanja oborožitvenih sistemov in proizvodnje vedno novega orožja, če ekonomska moč posameznega družbenega sistema ne bi mogla omogočiti materialne osnove za tak razvoj, potem bi vojaška organizacija ne bila sposobna zagotavljati osnovnega cilja svojega obstoja, to je uspešno vodenje oboroženega boja v vojnem času, v miru pa primerno usposabljanje za take oblike delovanja v boju. Iz tega izhaja, da bolj ko je vojaška organizacija odprta do velikega družbenega sistema in okolja, toliko boljšo materialno osnovo ji bo to okolje nudilo. S tem si bo zagotovila solidno bazo za doseganje svojega primarnega cilja ob pogoju, da bodo imeli predstavniki iz okolja možnost nadzirati porabo te materialne baze. Sodobni demokratični procesi so prisilili konzervativno organizacijo, kot je vojaška, da se je začela odgovorno obnašati do okolja, iz katerega izhaja in je temu okolju dopustila, da jo vsaj v določenih segmentih nadzira in vpliva na njeno delo.

4.3.3 Dinamičnost sistema

Vojaška organizacija je dinamičen sistem, saj zanjo velja enaka ugotovitev kot za ostale družbene sisteme: prehod iz enega stanja v drugega se ne more izvesti v trenutku, ampak nastaja skozi rezultate prehodnega procesa.

Vojaška organizacija je prisiljena v stalne spremembe kot celota ali v posameznih delih, predvsem s stališča, da bo z lastnim prilagajanjem vplivom iz okolja ali pa s prilagajanjem teh vplivov sebi v prid dosegla, da bo svoje temeljne cilje izvrševala še boljše. To prilagajanje je v bistvu prehajanje iz enega stanja v drugega. Pri tem so struktura sistema, narava notranjih odnosov in povezav v temeljnih osnovah ostale nespremenjene.

Pod vplivom stalnega tehnično-tehnološkega razvoja prihaja do uvajanja novih sredstev vojaške tehnike, ki vplivajo na organiziranje novih vojaških sestavov (enot, ustanov, štabov, služb) in vplivajo na menjavo nekaterih že obstoječih odnosov znotraj organizacije, prav tako pa tudi na načine in metode vodenja oboroženega bojevanja. Kljub temu struktura pomembnejših elementov vojaške organizacije in skupek njenih notranjih odnosov ter obstoječih povezav, kakor tudi njen odnos do okolja, iz katerega izhaja, zaradi tega niso spremenjeni. Če je za vsak družbeni sistem značilno stalno gibanje in razvoj, statičnost pri tem procesu pa predstavlja le trenutek, le točko na dinamični črti gibanja, potem ta trditev velja tudi za vojaško organizacijo kot specifičen družbeni sistem.

Vojaška organizacija je dinamičen sistem, ker je za njo značilna menjava stanja, položaja in funkcij njenih notranjih sistemov in medsebojnih odnosov med temi sistemi, pri čemer ostajajo strukture medsebojnih odnosov, skupek notranjih povezav in njen odnos do okolja nespremenjeni.

Vojaška organizacija je sistem, ki živi z odnosom materija - energija - informacija in se stalno giblje preko svojih meja.

4.3.4 Stohastičnost sprememb

Za vojaško organizacijo kot družbeni sistem so značilne stohastične spremembe, to je spremembe, ki jih ni mogoče predvideti in ugotoviti njihove smeri delovanja in tendence na osnovi njihovega odnosa do drugih sistemov ali pa posameznih delov v sami vojaški organizaciji, in čigar posledice so nepredvidljive ali pa vsaj težko predvidljive.

Zaradi tega se takšnemu sistemu pred začetkom delovanja ne more natančno napovedati naslednje stanje in ugotoviti rezultate njegovega delovanja. Oborožene sile so nedeterminiran (stohastičen) sistem, ker v nobenem trenutku ni na razpolago vseh potrebnih informacij o posameznih elementih in o njihovih medsebojnih odnosih, manjkajo pa tudi podatki o smereh in tendencah bodočega razvoja. To trditev se lahko razloži na primeru poveljevanja z enotami. Če se eni izmed enot v teku napadnega delovanja ukaže določen manever ali postopek na bojnem polju, se ne more z gotovostjo predvideti, kako bo ta ukaz vplival na delovanje in obnašanje ostalih enot v istem napadnem delovanju.

Pri tem je potrebno upoštevati tudi pojave ostalih zunanjih dejavnikov, ki se bodo izkazali, ne da bi poveljujoči imeli nanje odločilen vpliv in bi jih bilo moč odpraviti z enostavnimi posegi. Ti vplivi so lahko tako močni, da so v stanju izničiti tiste, ki so posledica upravljaljskega delovanja. Prav zaradi tega je delovanje vojaške organizacije še posebej oteženo. Pravzaprav je prav stohastičnost sprememb v vojaški organizaciji tisti faktor, ki ji onemogoča, da bi dosegla svojo maksimalno organiziranost, saj bi to imelo za posledico oropanost subjektov svoje lastne iniciative. Zato bi bilo delovanje vojaške organizacije vnaprej predvidljivo, ob nepredvidljivih in nepričakovanih dogodkih pa ne bi mogla učinkovito delovati. Prav zaradi tega morajo imeti posamezni elementi vojaške organizacije določeno svobodo iniciative pri odločanju oziroma relativno samostojnost, da bi lahko v določenih izrednih situacijah ustrezno ukrepali, predvsem v interesu družbe kot

celote, v končni fazi pa tudi zaradi sebe, saj si z ustreznim ukrepanjem v kritičnih situacijah vojaška organizacija krepi ugled in si ustvarja solidne temelje za svoj obstoj. Dejstvo je, da obstaja največja stopnja negotovosti v vojaški organizaciji prav pri izvajanju vojaških operacij, kar zahteva veliko stopnjo elastičnosti in prilagodljivosti.

Prav ta delna samostojnost bi ob morebitnem možnem izbruhu negotovosti in splošne nevarnosti preprečila širjenje zmede, ki bi nastala v enem delu vojaške organizacije, na njene ostale dele in elemente, saj daje posameznim odgovornim posameznikom možnost, pravzaprav od njih zahteva ukrepanje v splošno dobro vse vojaške organizacije in celotne družbe. Pri vsem tem pa je potrebna velika mera pazljivosti, da si posamezni elementi vojaške organizacije ne pridobijo prevelike svobode pri odločanju, da se ne postavijo nad nadrejenega, da ne postanejo vojska v vojski. Takšni deli vojaške organizacije so v veliko bolj razvitih demokracijah kot je slovenska, povzročali resne krize v družbi in so, namesto da bi bili v službi družbe, družbo izkoriščali za lastno promocijo in za doseg lastnih političnih, ekonomskih in drugih utopičnih ciljev. Najučinkovitejše orožje zoper takšno samovoljo posameznih delov vojaške organizacije je ustrezen nadzor civilne družbe in parlamentarni nadzor nad sistemom družbene obrambe.

4.3.5 Hierarhičnost odnosov

Vojaška organizacija je hierarhično zgrajen sistem, razčlenjen na več nivojev, v katerih dominirajo odnosi subordinacije, tako v strukturi kot tudi v povezavah med posameznimi subjekti. Takšen ustroj in organiziranost vojaške organizacije omogočata, da se osnove, na katerih temelji odločanje v vojaški organizaciji v celoti, zmanjšajo na minimum, pri čemer se mora čim večje število teh pristojnosti prenesti na nižje nivoje odločanja, skupaj z odgovornostjo za sprejete odločitve. Pri tem ne gre pozabiti ali zanemariti objektivne odgovornosti najvišjih poveljujočih častnikov. Iz tega izhaja logična zahteva najvišjega vodstva vojaške organizacije po omogočanju izvajanja učinkovite kontrole teh upravljaljskih možnosti in vpogled v njihove učinke in možne pozitivne ali negativne posledice.

Hierarhična zgradba vojaške piramide ne izključuje vpliva nižjih, operativnih nivojev v definiranju določenih upravljaljskih delovanj višjih, organizacijskih nivojev. Višji nivoji sprejemajo odločitve splošnega pomena za vso vojaško organizacijo, te odločitve pa določajo delovanje nižjih nivojev organizacije. Na ta način vsak sestavni del sistema, s tem

pa tudi vojaške organizacije, izkazuje določene značilnosti relativno izoliranega sistema in naravnost hierarhične strukture vojaške organizacije. Skladno s položajem na hierarhični lestvici se od posameznikov zahteva tudi položaju primerna odgovornost. Le od navadnih vojakov se lahko zahteva subjektivna odgovornost, od vseh njihovih nadrejenih pa še objektivna odgovornost, torej odgovornost za dejanja, ki bi jih morebiti storili njihovi podrejeni.

4.3.6 Nestalnost sistema

Vojaška organizacija je nestalen sistem, ker se njene strukture, odnosi in povezave, še posebej pa delovanje ne ponavljajo, saj je vsaka nova situacija, tako v času oboroženega boja kot v času priprav nanj, nov dogodek, ki zahteva nove prilagoditve in popravke dosedanje organiziranosti in odnosov.

S posploševanjem konkretnih dogodkov se lahko določijo posamezne zakonitosti v spremembah in razvoju. Z uporabo le-teh se lahko zagotovi racionalno ravnanje posameznikov in celotnega sistema vojaške organizacije v prilagajanju novo nastalim situacijam ali pa v prilagajanju te situacije obstoječi strukturi in funkcioniranju vojaške organizacije. Z uvajanjem določenih standardov pri ravnanju ob različnih situacijah se lahko doseže približno enako ravnanje vseh subjektov v identičnih situacijah. Šele z uvedbo standardov in norm se lahko dosežki tudi evalvirajo in vrednostno ocenjujejo.

4.3.7 Dvosmernost odnosov

Vojaška organizacija je zaznamovana z dvosmernim odnosom človek - človek in človek - tehnika, tako v njenem okvirju kot tudi v odnosu z okoljem, še posebej izrazito pa v odnosu do potencialnega nasprotnika, njegovih možnosti, namer in reakcij.

Obstoj takšnega odnosa je zaznaven tudi v drugih tipih organizacije in družbenih sistemih, v vojaški organizaciji pa je pomemben in še posebej izražen s stališča upravljanja in uspešnega vodenja oboroženega boja.

Odnos človek - tehnika ima tri oblike:

- tehnika je v pomoč človeku oziroma njenemu uporabniku;
- človek upravlja s tehniko na tak ali drugačen način;

- človek je »monitor« tehnike.

V vojaški organizaciji se odnos človek - tehnika pojavlja v vseh treh pojavnih oblikah. Za pojav tretje oblike teh odnosov je najzaslužnejši razvoj mikroelektronike, ki je svoje domete pokazala v razvoju in proizvodnji sodobnega ter vse bolj uničujočega orožja.

Prav v razvoju mikroelektronike se je pokazala že velikokrat potrjena resnica, da vojaška industrija velesil maksimalno stimulira in vzpodbuja nove in nove izume, s tem da se ti izumi in izboljšave ne pojavljajo s to hitrostjo v civilni sferi, kjer bi koristili ljudem, ampak se najprej pojavijo v oborožitveni industriji.

Ko vojaška industrija, in s tem posredno vsa vojaška organizacija, spozna uporabno vrednost posameznega izuma in izboljšave, ga pusti uporabiti v civilne namene ob pogoju, da so v laboratorijih že nastali nasledniki prejšnjega izuma.

5 VODENJE VOJAŠKE ORGANIZACIJE

Ljudje so že od nekdaj poskušali spoznati lastnosti, ki naj bi jih imeli uspešni vodje. Ko je vodenje postalo tema systemskega proučevanja, je bila prva teorija s katero so poskušali pojasniti učinkovitost vodje, teorija lastnosti osebnosti. Tudi po približno sedemdesetih letih systemskih raziskav še vedno ni moč trditi, da poznamo skupino značilnosti, ki bi z zanesljivostjo razlikovala uspešnega vodjo od neuspešnega. Z gotovostjo pa je mogoče trditi, da obstaja pet lastnosti, za katere se lahko ugotovi visoka stopnja korelacije z vodenjem. Te spoznane lastnosti so inteligenca, samozaupanje, visok nivo energije, strokovnost in dominantnost (Bratušek 2001, 7).

Pomembno je dejstvo, da v vojaški organizaciji vodje niso nujno vsi poveljniki, vsak poveljnik pa mora biti vodja. Zato se lahko vse rezultate raziskav na to temo aplicira le na poveljnike kot vodje.

Vsaka vojska na svetu poskuša oblikovati svoje poveljnike na osnovi svojih tradicionalističnih in kulturoloških vrednot. Ustvarjanje poveljnika je trajen, progresiven in povezan proces, ki poveljnike poučuje potrebnih veščin, znanj, vedenj in vrednot. Razvoj poveljnikov konceptualno temelji na dveh temeljnih tezah. Vodenje se lahko uči in ljudje se lahko naučijo te dejavnosti. Določene lastnosti so posameznikom genetsko prirojene,

kot na primer nivo energije. Ostalih lastnosti, ki dobremu vodji omogočajo, da vodi druge, pa se posameznik lahko, oziroma mora naučiti. Če mu ne uspe, ne more biti vodja.

Ob vprašanju, kateri termini se v sodobnem vojaškem izrazoslovju najpogosteje uporabljajo, bi vsekakor naleteli na termine, kot so »upravljanje«, »vodenje«, »poveljevanje«.

Za izrazoslovje, s katerim se označuje poveljevanje je to razumljivo glede na to, da je ta pojem tudi nastal v vojaški organizaciji. Ostali termini se prav tako pojavljajo v vojaškem izrazoslovju z ozirom na ogromen vpliv, ki ga je izvršila splošna teorija sistemov in kibernetike na način proučevanja tega pojava, tako v tehničnih in bioloških, kot tudi v družbenih sistemih.

Pri tako pogosti uporabi različnih terminov je nujno potrebno ugotoviti, če izrečeni termini dejansko označujejo predvidene pojme, oziroma če se z odgovarjajočimi besedami označujejo predvideni pojmi.

Pri delovanju vojaške organizacije je nujno, celo življenjsko pomembno, nedvoumno izražanje. Zaradi tega, ker termini, kot so »upravljanje«, »vodenje« ali »poveljevanje« pomenijo različne pojme, prihaja do terminoloških in praktičnih nesporazumov. Zmešnjava nastaja, ker vsi ti pojmi označujejo enake procese, ali pa se enaki procesi označujejo z različnimi termini.

Te probleme se lahko reši prav z dosledno uporabo primernih terminov, saj v nasprotnem primeru prihaja do težav pri komuniciranju znotraj vojaške organizacije, kar pa je nedopustno in škodljivo. Različnost razumevanja teh pojmov in njihovo različno označevanje je posledica različnih družbenih, naravnih in ideoloških predpostavk. Največji problem v SV predstavlja različen nivo predznanja, s katerim so posamezniki vstopili v oborožene sile. Nekateri so svoja znanja pridobili še v bivši JLA, drugi v tujini, nekateri pa v slovenskih vojaških šolah in na različnih tečajih.

Lipovec (1987, 52) navaja, da je upravljanje organizacijska funkcija, ki:

- je določena družbeno-ekonomsko in zagotavlja družbeni način gospodarjenja;
- je vir vse oblasti v posamezni organizaciji;
- se dinamično razvija v proces določanja ciljev organizacije, splošne poslovne politike in drugih pomembnejših odločitev;

- zastopa, varuje in razvija interese nosilca upravljanja.

Lastnina pomeni razpolaganje s sredstvi in s tem možnost njihovega spreminjanja, od pridobitve do uničenja. Predstavlja oblast, ki izvira iz razpolaganja s sredstvi. Posebno vlogo ima lastnina delovnih sredstev, saj lastnik z uporabo njih nelastnikom omogoči delo z njimi, s tem pa nelastnike postavlja v podrejen položaj in zase pridobi možnost usmerjanja aktivnosti. V vojaški organizaciji nihče ni neposredni lastnik sredstev, s katerimi vojska upravlja in izvaja svoje poslanstvo. Posebnost predstavlja »pooblastilo« države kot lastnice posameznikom iz vojaške organizacije, da na osnovi razpolaganja s sredstvi pridobijo tudi pravico do upravljanja s celotno organizacijo ali pa z njenimi organizacijskimi deli.

Vodenje je opredeljeno kot vplivanje na obnašanje in delovanje posameznika ali skupine v organizaciji in s tem usmerjanje njihovega delovanja k posameznim postavljenim ciljem. Vojaško vodenje je dejavnost poveljnikov in poveljstev pri usmerjanju organizacijskih enot in posameznikov v procesu doseganja zastavljenih ciljev (Bratušek 2001, 10). Vodenje se razumeva kot sposobnost vplivati, spodbujati in usmerjati sodelavce (podrejene) k želenemu cilju.

Vodenje se pojavi samo, če nekdo vpliva na druge tako, da delujejo na predviden način. Vojaško vodenje je ena od funkcij vojaške organizacije in se odraža v vodenju dela in ljudi pri uresničevanju nalog. Osnova za delovanje sistema vojaškega vodenja so cilji delovanja navedenega sistema, ki izhajajo iz ciljev vojaške organizacije. Vodenje v vojaški organizaciji mora delovati tako v miru kot tudi v vojni. Posledice nedelovanja sistema vodenja so neizmerljive in vedno katastrofalne. Uspešen vodja sodeluje s člani skupine v ustvarjanju ugodnega vzdušja za doseganje organizacijskih ciljev. Osnovne tri sestavine vodenja predstavljajo vodjo, člane skupine in specifično situacijo. Uspešen vodja ima sposobnost, da deli moč, intuicijo, sposobnost za usklajevanje vrednot, dobro pozna samega sebe in ima sposobnost vizije. Vodenje vojaške organizacije se uresničuje z ukazovanjem in poveljevanjem, kar je bistvena značilnost vodenja oboroženih sil.

Poveljevanje je procesna funkcija vodenja, s katero se izdajajo naloge podrejenim organizacijskim enotam in organom. Z izdajanjem povelj se uresničujejo načrti in sprejete odločitve. Povelje je posebna oblika vodenja, ki se izvaja v vojaški organizaciji in se odraža v (Bratušek 2001, 11):

- koncentraciji pravic ene osebe pri odločanju (poveljnik);
- specifičnemu načinu delovanja in obnašanja v medsebojnih odnosih (nadrejeni - podrejeni, ukazi);
- osebni odgovornosti za izvedena dejanja (moralna, materialna, kazenska odgovornost).

Ukazovanje je način obvezujočega usmerjanja podrejenih ljudi in enot, s katerimi se uresničuje veriga (linija) poveljevanja. Uresničuje se centraliziranost odločanja. Nadrejeni uveljavlja svojo voljo do podrejenih oziroma voljo nadrejenega. Poveljevanje je izvršno ukazovanje, povelje je ukaz, vsak ukaz pa ni povelje. Zapletenost sistema poveljevanja in ukazovanja je najlažje pojasniti s tezo, da je potrebno vsako povelje izvršiti, morebitne pritožbe na povelje pa se lahko podajo po izvedbi ukazane aktivnosti.

Izvedbo ukaza se lahko zavrne samo v posebnih primerih, predvsem kadar gre za izvedbo kaznivih dejanj, dejanj zoper civilno prebivalstvo, ali kadar bi bila po nepotrebem neposredno ogrožena človeška življenja. Za odklonitev povelja mora podrejeni imeti torej zelo tehten razlog, ki pa nikakor ne sme biti osebne narave ali posledica njegovih predsodkov.

S stališča splošne teorije sistemov se lahko v vojaški organizaciji govori le o dveh pojmi: o vodenju in o poveljevanju, ki pa sta na različnih nivojih nadrejenosti.

Cilj upravljanja in vodenja katerega koli sistema je povečati stopnjo njegove organiziranosti, smisel te dejavnosti pa je v uresničevanju cilja sistema. Za doseganje določenega cilja, v primeru vojaške organizacije uspešno vodenje in poveljevanje, je treba opraviti več dejavnosti, ki so medsebojno povezane. Te dejavnosti se imenujejo naloge vodenja in poveljevanja. V teh nalogah je zajet celoten proces vodenja in poveljevanja, od začetne do končne faze. Meje med nalogami niso in ne smejo biti strogo določene, ker se včasih vzajemno uresničujejo.

Naloge je definirjal že Fayol (1949), njegova definicija upravljanja in vodenja pa je aktualna še danes, tako za proizvodnjo kot tudi za vojaško organizacijo. Po Fayolu (1949) vodenje in poveljevanje vsebujeta načrtovanje, organiziranje, poveljevanje, koordiniranje in nadzor. Ker se na področju upravljanja in komuniciranja vedno bori proti težnji narave, da degradira tisto, kar je organizirano, in da uniči tisto, kar ima smisel, je bistvo upravljalno-vodstvene dejavnosti v zoperstavljanju kaosu in dezorganiziranosti sistema.

Zaradi tega tako družbeni (tudi vojaški) kot tehnični sistemi ne morejo obstajati in delovati brez upravljalno-vodstvene dejavnosti. Na podlagi te ugotovitve je mogoče zaključiti, da je bistvo vodenja vojaške organizacije stalno zavestno in aktivno delovanje na to organizacijo, z namenom doseči čim višjo stopnjo bojne sposobnosti vojaške organizacije kot celote in njenih delov (podsistemov) zaradi uspešnega vodenja oboroženega boja in drugih aktivnosti kot temeljnega smotra obstoja vojaške organizacije. Tisto, kar velja za sisteme nasploh, velja torej tudi za vojaško organizacijo, to je, da se z vodenjem aktivno vpliva na sistem, da bi le-ta dosegel stabilno, ali če je mogoče, optimalno stanje. Z vodenjem je potrebno zagotoviti, da bo vojaška organizacija nenehno prehajala iz enega v drugo, bolj kakovostno stanje, ki bo v razmerah izvajanja oboroženega boja zanjo bolj ugodno. Izkušnje kažejo, da je bojna učinkovitost v veliki meri odvisna od učinkovitosti upravljanja in vodenja vojaške organizacije, zato je sistem upravljanja in vodenja vojaške organizacije najpomembnejši podsistem te organizacije (Cupara 1989, 36-37).

Vojaško vodenje je proces usmerjanja vojaških enot in posameznikov pri uresničevanju postavljenih ciljev vojaške organizacije, ki ga izvajajo posamezniki ali vodstvena telesa. To je stalni proces zbiranja podatkov, njihovega analiziranja, sprejemanja odločitev, dodeljevanja nalog in pridobivanja vpogleda v dosežene rezultate.

Glavni problem na področju vodenja vojaške organizacije je, na kakšen način uporabiti razpoložljive sile in sredstva na določenem prostoru (ali kakšen prostor izbrati) in v določenem času (ali kateri čas izbrati), da bo izvajanje oboroženega boja prineslo želene rezultate (Cupara 1989, 38-39).

Vojaško vodenje kot dejavnost vojaškega vodstva in poveljstev pri usmerjanju vojaških enot in posameznikov znotraj velikega vojaškega sistema za doseganje določenih ciljev je proces, pa naj ta proces izvajajo posamezniki ali vodstvena telesa, tako v miru kot v vojni. Vodenje je določeno z načinom organiziranosti družbenega sistema kot osnove za organiziranost vseh dejavnikov, z načinom vojaške organiziranosti in strukturne organiziranosti vojaške organizacije (linij poveljevanja). Vodenju dajejo pomembno opredelitev tudi osnovne značilnosti sistema upravljanja z družbo kot celoto (politične razmere), način vodenja oboroženega boja in pogoji za vodenje, tehnični nivo opremljenosti vojaških enot, splošna in strokovna izobrazba izvajalcev vodenja, še posebej pa neposrednih izvajalcev oboroženega bojevanja, ki se jim mora delno prilagoditi tudi vodenje. Vodenje profesionalnih vojaških enot namreč zahteva povsem drugačen pristop k

teoriji vodenja kot vodenje vojaških enot, katerih sestava je zelo heterogena in v končni fazi tudi neenotna glede doseganja posameznih kratkoročnih, kakor tudi dolgoročnih ciljev oboroženega boja.

Vodenje ima veliko odgovornost, saj mora usklajevati realne naloge z načrtovanimi, oziroma mora povezati vodenje z izvajanjem in uskladiti izvrševalne ter vodstvene aktivnosti. Vodenje mora biti iniciator predlogov za menjave upravljalskih podmen, da bi se upravljanje uskladilo z izvajanjem.

5.1 Temeljne značilnosti vojaškega vodenja

Temeljne značilnosti vojaškega vodenja opredeljujejo naslednji dejavniki (Cupara 1989, 34, 53):

- temeljne značilnosti družbenega sistema, saj vojaško organiziranje in procesi v zvezi z njim vedno potekajo v konkretnih in specifičnih družbeno-političnih in ekonomskih razmerah;
- način vojaškega organiziranja določene družbe in struktura vojaške organizacije kot celote;
- predviden način izvajanja oboroženega boja in razmere, v katerih se bo le-ta izvajal (vojna ali obrambna doktrina);
- raven tehnološko-tehnične opremljenosti vojaških enot;
- strokovna in splošna usposobljenost ljudi - pripadnikov vojaške organizacije - enot.

Glede na dejstvo, da vojaška organizacija ne deluje samo v vojni, ampak je nujno potrebna tudi v miru, se vodenje vojaške organizacije ne more omejiti le na vodenje ob morebitni vojni nevarnosti ali med samim vojaškim spopadom.

Vsebinsko, lastnosti in zakonitosti vojaškega vodenja kot procesa usmerjanja posameznikov in enot znotraj vojaške organizacije zato tvorita dve vrsti aktivnosti (Lubi 1995, 51):

1. Aktivnosti v zvezi s pripravami vojaške organizacije za izvajanje oboroženih oblik odpora proti potencialnemu nasprotniku, ki so usmerjene v doseganje ustrezne stopnje bojne pripravljenosti (usposobljenosti), predvidevanje namer nasprotnika, priprave materialno-tehnične oskrbljenosti vojaške organizacije, moralno-psihološke priprave

vseh možnih pripadnikov vojaške organizacije, preverjanje bojne pripravljenosti enot in preverjanje ustreznosti teoretičnih rešitev v praksi (delno).

2. Aktivnosti v zvezi z vodenjem vojaških enot med izvajanjem oboroženega boja, kjer gre predvsem za poveljevanje vojaškim enotam neposredno na bojnem polju med izvajanjem bojnih nalog, spremljanje namer in aktivnosti nasprotnika, ocenjevanje in presojo celotne vojne situacije, odločitve za posamezne aktivnosti, ki imajo lahko tudi katastrofalne posledice za posameznike ali vojaško organizacijo kot celoto.

Vojaško vodenje kot usmerjevalna dejavnost vključuje tudi druge aktivnosti, kot so (Cupara 1989, 69-72):

- pravilno razumevanje in popolno sprejemanje vodstvenih predpostavk:
 - ugotavljanje, spremljanje, evidentiranje in analiziranje nastalih sprememb in predvidevanje morebitnih naslednjih,
 - pripravljanje in izvajanje vodstvenih akcij v skladu z vodstvenimi predpostavkami in postavljenimi nalogami nadrejenih;
- postavljanje konkretnih nalog, pooblastil, pristojnosti in odgovornosti podrejenim enotam in posameznikom v zvezi z izvajanjem že začelih postopkov in akcij;
- komuniciranje z vsemi subjekti in objekti, ki so vključeni v proces izvajanja vodstvenih akcij in koordiniranje vseh začelih akcij in iniciativ;
- inštruktaža in stimuliranje sodelujočih v izvajanju začete akcije;
- kontroliranje dejstev začete akcije in ugotavljanje, spremljanje in analiziranje njenega deviantnega delovanja, priprava in izvajanje interventnih akcij za odpravo pomanjkljivosti ali za dosego boljšega rezultata.

Vodenje vojaške organizacije je večdimenzionalno, vse te dimenzije pa so za delovanje sistema zelo pomembne in jih je potrebno posebej opredeliti. Po Cupari (1989, 35) dimenzije vodenja vključujejo, vodenje:

- funkcionalnih komponent:
 - vodenje razvoja oboroženih sil,
 - vodenje uporabe oboroženih sil v oboroženem boju,
 - vodenje oboroženih sil pri izvajanju rednih nalog v miru;
- rodov in služb oboroženih sil (strokovno vodenje);
- konkretnih vojaških enot (poveljevanje enotam in vodenje ustanov);

- struktur izvajanja vojaških aktivnosti (vpliv na vse izvajalce aktivnosti, ki ali izvajajo ali pa ovirajo izvajanje vojaških aktivnosti);
- aktivnosti vojaškega upravljanja (analiza upravljaljskih predpostavk, raziskave sprememb, priprava usmerjevalnih akcij, raziskave deviantnih dejavnikov, intervencije s konkretnimi akcijami).

Z usmerjanjem in reguliranjem odnosov znotraj same vojaške organizacije in odnosov z okoljem, v katerem ta vojaška organizacija deluje in živi, z raziskavami vzrokov sprememb v vojaški organizaciji in z njihovo regulacijo, kakor tudi z odstopanjem od predpisanih in dogovorjenih upravljaljskih predpostavk in dejanskih možnosti izvedenih aktivnosti, se z vodenjem kot načinom usmerjanja zmanjšuje negotovost in nedorečenost v sistemu delovanja vojaške organizacije.

Zaradi narave dela vojaške organizacije je njen namen izvajanje primarnih dejavnosti v najbolj nemogočih razmerah, med drugim v času izvajanja oboroženega boja. Pri tem pride do izraza posebnost vojaške organizacije in njena različnost od drugih družbenih sistemov. To posebnost marsikdo pozablja in jo včasih tudi zavestno ne jemlje resno, ko govori o vojaški organizaciji. Ta izrazita posebnost je v tem, da je izvajanje oboroženega boja negiranje (v obliki oboroženega konflikta) volje dveh ali več strani, pokazati pa se mora tudi pri vodenju in poveljevanju z vojaško organizacijo, ki je v tem, da je pri vodenju prisoten dejavnik, ki načrtno deluje v smeri preprečevanja uresničitve cilja vodenja in s tem cilja vojaške organizacije.

5.2 Razmerje med vodenjem in poveljevanjem

Glede na to, da so se v različnih sferah javnega življenja postopoma razvile različne teorije o vodenju in upravljanju, s tem pa tudi različna terminologija, je tudi v vojaški organizaciji nastala potreba po ustreznem označevanju posameznih dejavnosti in postopkov za boljše izražanje teh specifičnih oblik dejavnosti. Tako sta se že v prejšnjem družbenem sistemu razvila dva termina, ki označujeta delo v vojaški organizaciji in sta v določenih zahtevah specifična le zanjo. V skladu s Cuparo (1989, 38) gre za vodenje in poveljevanje, kot osnovne postopke upravljanja z vojaško organizacijo.

Vodenje je dinamičen proces, v katerem organ vodenja določa cilj prihodnje akcije in stalno usmerja dano organizacijsko enoto (objekt vodenja) k realizaciji tega cilja. Istočasno

je vodenje tudi intelektualna aktivnost, ki ima svoj namen in svojo vsebino. Namen vodenja je zagotovitev neprekinjenega in učinkovitega delovanja organizacije, katero se vodi. Vsebina vodenja je usmerjanje organizacije, v celoti in njenih delov, pri izvajanju nalog v miru in v času vojne.

Prav zaradi takšne formulacije se poveljevanje lahko definira na podoben način. Poveljevanje je dinamičen proces, v katerem poveljstvo (organ poveljevanja) določa cilj prihodnje akcije in stalno usmerja dano organizacijsko enoto (objekt poveljevanja) k realizaciji tega cilja. Istočasno je poveljevanje tudi intelektualna aktivnost poveljniškega kadra, ki ima svoj namen in svojo vsebino. Namen poveljevanja je zagotovitev neprekinjenega in učinkovitega delovanja organizacije, s katero se poveljuje. Vsebina poveljevanja je ukazovanje organizaciji, v celoti in njenim delom, pri izvajanju nalog v miru in v času vojne.

Pri iskanju razlik med tema dvema trditvama se pojavi vprašanje razlike med terminoma. Ustvari se realen občutek o tem, da sta si ti dve funkciji precej podobni ali pa celo identični.

V zvezi z vprašanjem razmerja med pojmom »vodenje« in »poveljevanje« zastopajo različni domači in tuji avtorji različna stališča, ki se lahko na splošno razdelijo na dve skupini. Prvo skupino predstavljajo stališča, po katerih sta »vodenje« in »poveljevanje« dve organizacijski funkciji, ki imata z metodološko-tehnološkega vidika enako vsebino, vendar različno obliko, ker se izvajata v različnih organizacijskih okoljih (sistemih). Drugo skupino stališč o vprašanju razmerja med pojmom »vodenje« in »poveljevanje« tvorijo stališča, po katerih je poveljevanje del procesa vodenja v vojaški organizaciji v smislu ene od funkcij ali faz vodstvenega procesa. Po mnenju zagovornikov prve skupine je treba pri uporabi termina »poveljevanje« (kot oznake za posebno obliko vodstvenega procesa) izhajati iz dejstva, da se termin »vodenje« uporablja pri vseh oblikah družbenega življenja, in da je vodenje v vojaški organizaciji (vodenje vojaške organizacije kot celote) v primerjavi z vodenjem v drugih družbenih organizacijah v tolikšni meri specifično, da si zasluži tudi posebno poimenovanje. Ta specifičnost je prisotna predvsem v sociološki (in ne v terminološko-metodološki) komponenti (dimenziji) vodenja in je posledica obstoja posebnega družbenega odnosa med pripadniki organizacije, ki se ga imenuje poveljniški odnos. Vodstveni proces, ki poteka v organizacijskem sistemu, v katerem obstaja med

pripadniki organizacije poveljniški odnos, se zato imenuje poveljevanje (Lubi 1995, 51-53).

Poveljniški odnos je oblika hierarhičnega odnosa, ki je prisotna pri vojaškem vodenju (poveljevanju). Hierarhični odnos, iz katerega izhaja poveljniški odnos, je lahko prisoten v kateri koli obliki vodenja, vendar ima ta odnos pri vodenju vojaške organizacije, kot specifične organizacije velikega družbenega sistema, poseben pomen in svoje zakonitosti ter posebnosti, ki se izkazujejo v naslednjem (Cupara 1989, 49-50):

- Pri vojaškem vodenju je hierarhičen odnos temeljna in dominantna vrsta odnosa.
- Pri vojaškem vodenju ima nadrejeni v hierarhičnem odnosu (vojaški vodja, poveljnik) nedotakljivo pooblastilo in izključno pravico, ki ju dobi od družbe, sprejemati odločitve o uporabi sil in sredstev na določenem prostoru v določenem času za doseganje določenih nalog, posebnost pri tem pa predstavljajo »Pravila vojnega obnašanja« in »Ženevske konvencije« kot pravila, katerih kršenje predstavlja vojni zločin ali zločin proti človeštvu. Kršitve teh pravil se strogo kaznujejo.
- Podrejeni v hierarhičnem odnosu morajo brezpogojno in brez ugovorov izvrševati naloge, ki izhajajo iz odločitev vojaškega vodje (poveljnika), razen če bi izvršitev danih nalog pomenila kršenje mednarodnega vojaškega sodelovanja ali drugo kaznivo dejanje.
- Pri vojaškem vodenju poteka komuniciranje med nadrejenimi in podrejenimi (v glavnem) na poseben način - to je v obliki povelj, ukazov, direktiv, usmeritev in navodil.
- Pri vojaškem vodenju je podrejeni vedno in brezpogojno osebno odgovoren nadrejenemu za neuresničitev njegove odločitve.
- Za neuresničevanje ukazov nadrejenega se v pogojih vojaškega vodenja (poveljevanja) lahko izrečejo sankcije (zlasti v pogojih vodenja oboroženega boja), katerih ostrina presega običajne družbene standarde.

Upoštevajoč družbeno naravo vojaške organizacije (dejavnost), usmerjevalne in povezovalne funkcije ter vloge poveljniškega odnosa ne more nadomestiti kateri koli zavestni dejavnik. Takšna zamenjava ni mogoča predvsem zaradi dejstva, da je zavestnost, ki je lastna samo človeku, relativna in spremenljiva kategorija, katere učinkovitost je odvisna od vpliva številnih subjektivnih dejavnikov.

Med vojaškimi teoretiki s prostora bivše Jugoslavije se lahko med zagovornike te teze prišteva Tankosića in Vukadinovića, ki sta svoje teze predstavila v več delih, še posebej podrobno pa v knjigi z naslovom »Rukovođenje u sistemu opštenarodne odbrane«.

Drugo skupino stališč o vprašanju razmerja med pojmom »vodenje« in »poveljevanje« predstavljajo stališča, po katerih je poveljevanje del procesa vodenja v vojaški organizaciji v smislu ene od funkcij ali faz vodstvenega procesa. Gre za tisti del vodstvenega procesa, s katerim se dodeljujejo naloge podrejenim, ki poteka po sprejemu odločitve in se uresničuje preko aktov poveljevanja (ukazi, odredbe, povelja, direktive, usmeritve, navodila). Skupna značilnost avtorjev iz te skupine je v tem, da njihova stališča temeljijo na sistematizaciji (delitvi) procesa vodenja, ki se skoraj v celoti ujema z razčlenitvijo vsebine vodstvenega dela po Fayolu (1949), enemu od predstavnikov klasične teorije organizacije.

V to skupino teoretikov se lahko uvrsti tudi Cuparo, ki v zvezi z razmerjem med upravljanjem, vodenjem in poveljevanjem ugotavlja, da je upravljanje pojem višjega nivoja, iz katerega izhaja vodenje kot nižji pojem in s katerim se upravljanje uresničuje. O poveljevanju kot o posebni kategoriji po Cupari ni mogoče govoriti, saj je poveljevanje le posebnost vojaškega vodenja. Povedano drugače, poveljevanje je tisto, po čemer se vojaško vodenje kot posebna oblika vodenja razlikuje od drugih oblik vodenja (Cupara 1989, 49).

Na osnovi vsega napisanega o razmerju med vodenjem in poveljevanjem je mogoče ugotoviti, da se pojem »poveljevanje« uporablja v širšem in ožjem smislu. Lubi (1995, 54) navaja, da v širšem smislu pojem »poveljevanje« pomeni obliko vodenja, ki je prisotna v tistih organizacijah, kjer obstaja med nadrejenimi in podrejenimi poveljniški odnos. Gre za poseben model vodenja, ki se uresničuje v razmerah, ki zahtevajo visoko stopnjo striktnosti in se od običajnega (civilnega) vodenja razlikuje v uporabi različnih metod uresničevanja. Tipična organizacija, v kateri je prisotno poveljevanje (v širšem smislu), so oborožene sile vsake države oziroma vojaška organizacija, zato je termin »poveljevanje« razumljen v širšem smislu, sopomenka za termin »vojaško vodenje« ali »vojaški management«. V ožjem smislu pa je poveljevanje faza (funkcija, del) procesa vodenja, ki sledi organiziranju, in s katerim se dodeljujejo naloge podrejenim. Tudi v tem primeru se termin »poveljevanje« uporablja predvsem v zvezi z vojaškim okoljem, zato je poveljevanje faza vojaškega vodenja in sopomenka za ukazovanje posameznikom, vojaškim enotam, ustanovam, službam in ostalim članom vojaške organizacije.

5.3 Načela vojaškega vodenja (poveljevanja)

Načela vojaškega vodenja (poveljevanja) so sintetični izraz zahtev, ki izhajajo iz narave vojaške dejavnosti in kriterijev bojne učinkovitosti vojaške organizacije (Cupara 1989, 75-76).

Za vojaško vodenje (poveljevanje) so bistvena naslednja načela (Cupara 1989, 76-78):

- načelo ohranitve človeškega dejavnika;
- načelo subordinacije;
- načelo enostarešinstva;
- načelo enotnosti;
- načelo neprekinjenosti (kontinuitete);
- načelo učinkovitosti;
- načelo elastičnosti;
- načelo tajnosti.

5.3.1 Načelo ohranitve človeškega dejavnika

Človeški dejavnik je najpomembnejši dejavnik oboroženega boja. To načelo zahteva od vojaškega vodje (poveljnika), da pri vodenju vojaške organizacije in njenih sestavin upošteva dejstvo, da brez ljudi ni mogoče opraviti postavljenih nalog in s tem uresničiti postavljenih ciljev organizacije. Zaradi tega je potrebno človeški dejavnik ohraniti, kjer je to le mogoče, in ga zamenjati s katerim koli drugim ustreznim dejavnikom. S pravilno uporabo in z doslednim izvajanjem zahtev tega načela se mu zagotavlja tista vloga v vojaški organizaciji, ki mu je tudi namenjena. Nespoštovanje tega načela lahko privede do resnih negativnih posledic v delovanju vojaške organizacije.

5.3.2 Načelo subordinacije

Načelo subordinacije je eno izmed najpomembnejših načel vojaškega vodenja. Zahteva, da drugi organi vodenja na nižji hierarhični ravni brezpogojno, natančno in pravočasno izvršujejo naloge, ki so jih določili organi vodenja na višji ravni po sistemu hierarhije. To načelo izraža odnos nadrejeni - podrejeni, ki je imanenten vojaški organizaciji in temelji na poveljniškem odnosu. Poveljniški odnos je osnova za obstoj vojaške organizacije. Subordinacija je materialni zakon obstoja vsake organizirane skupine ljudi v kriznih

razmerah. Ker so razmere vodenja oboroženega boja za vojaško organizacijo »normalne« razmere, je načelo subordinacije, kot pogoja za preživetje in delovanje organizacije, potrebno dosledno spoštovati.

5.3.3 Načelo enostarešinstva

Načelo enostarešinstva je neposredno povezano in medsebojno pogojeno z načelom subordinacije. Osnovno vodilo je, da z vojaško enoto lahko poveljuje samo ena oseba. Prav zaradi tega je nujno potrebno, da se vedno natančno ve, kdo je za kakšno stvar odgovoren, čeprav so vojaške odločitve velikokrat rezultat aktivnosti večjega števila posameznikov. Vsebina tega načela je popolnoma skladna z zahtevami poveljniškega odnosa. V praksi to načelo pomeni, da lahko vsak posameznik v vojaški organizaciji sprejema ukaze in navodila za svoje delo in obnašanje samo od ene osebe, torej tiste, ki mu je prva nadrejena po sistemu hierarhije.

5.3.4 Načelo enotnosti

Načelo enotnosti izhaja iz osnovnega doktrinarnega stališča o enotnem prostoru, v katerem delujejo podrejene enote neke skupne višje enote. To načelo zahteva enoten prostor v vodenju teh enot v času celotnega izvajanja oboroženega boja. S pravilno uporabo tega načela se zagotavlja celotnost procesa vodenja in poveljevanja ter sinhroniziranost aktivnosti različnih enot, kar je osnovni pogoj za njihovo učinkovitost. Odstopanja od tega načela lahko nastanejo le zaradi spremenjenih odnosov v procesu vodenja in so posledica izključno objektivnih vplivov. Bistvo tega načela je, da ne glede na prostor, kjer se enote nahajajo, le-te lahko izvajajo bojna delovanja na katerem koli delu enotnega bojnega prostora.

5.3.5 Načelo neprekinjenosti (kontinuitete)

Načelo neprekinjenosti zahteva neprekinjeno spremljanje in usmerjanje sprememb v vojaški organizaciji in njenih sestavnih delih, oziroma neprekinjeno in neposredno zvezo med upravljavskimi strukturami in podrejenimi enotami. Načelo izhaja iz same narave vojaškega poveljevanja in njegove nujnosti obstoja. Za izvajanje oboroženega bojevanja in uspešno opravljanje mirnodobnih aktivnosti je to načelo nujno potrebno, saj bi opustitev

posameznih aktivnosti lahko imela nepredvidene posledice za delo in obstoj organizacije ali njenih sestavnih delov (enot).

5.3.6 Načelo učinkovitosti

Načelo učinkovitosti zahteva pravilno in pravočasno spremljanje ter usmerjanje nastalih sprememb v delovanju vojaške organizacije in njenih sestavin. Izhaja iz samega smotra obstoja vodenja kot načina usmerjanja sprememb, kar pomeni, da v primeru neupoštevanja tega načela vojaško vodenje izgubi svoj smoter. Pri tem načelu se večkrat pojavlja problem, ko se z določenega zornega kota nekatere aktivnosti ali sam obstoj vojaške organizacije zdi neučinkovit in nepotreben. V poznih osemdesetih letih se je takšna miselnost vnesla med Slovence pri odnosu do bivše armade, po drugi strani pa se je krepila ideja po lastni vojaški organizaciji. Dobrih deset let pozneje se situacija obrača, saj se vedno bolj pojavljajo zahteve po omejevanju aktivnosti vojaške organizacije (poligoni, nočna streljanja, civilno služenje).

5.3.7 Načelo elastičnosti

Načelo elastičnosti zahteva od izvajalca vodenja, da je sposoben brez negativnih posledic odstopiti od že sprožene vodstvene iniciative in se preusmeriti na drugo, za katero je prepričan, da bo z njo lažje usmerjal nastale spremembe. Osnova spoštovanja tega načela je splošna in strokovna izobraženost vodstvenih ter vodilnih posameznikov, ki znajo upoštevati mnenja podrejenih in se v skladu s ciljem tudi pravilno odločiti.

5.3.8 Načelo tajnosti

Načelo tajnosti je zelo pomembno za učinkovitost vodenja in poveljevanja. Načelo zahteva, da se s pomembnimi podatki seznanijo le tisti, ki so za to pooblaščen in morajo biti seznanjeni z vsebino po naravi vodenja ter poveljevanja. Nespoštovanje tega načela ima lahko zelo negativne posledice za uspešnost prevzetih akcij, predvsem kadar se določene aktivnosti izvajajo proti nasprotniku in njegovemu delovanju.

6 GARDA

Razvoj gardnih enot in samega imena sega daleč v preteklost. Elitna, lojalna, posebej izbrana in izurjena vojaška enota je bila v zgodovini najpogosteje uporabljena za zaščito in telesno stražo vladarjev. Primer takšne enote je na primer kraljeva garda, danes najbolj znani pa sta švicarska garda in garda angleške kraljice. Lojalnost, borbenost, vztrajnost, opremljenost in tudi umeščenoost gardne enote znotraj bojne razporeditve je bilo moč opaziti tudi v Iraku, kjer so koalicijske sile bojevale zadnje in najsrdečije boje prav z gardno enoto.

Razvoj garde kot elitne in vzorčne enote je vizija Napoleona. Njegova »Garde Imperial« je bila zgled tudi za Pruse in Ruse. Danes gardna enota predstavlja posebno, izbrano, opremljeno in usposobljeno enoto za osebno zaščito in varovanje državnega ter vojaškega vrha. Ponekod, kot na primer v nekdanji JLA, je garda nastala iz spremljevalnega bataljona vrhovnega štaba NOV in POJ, po vojni pa je nadaljevala tradicijo prve proletarske divizije (Vojni leksikon 1981, 143). V tem primeru je to poimenovanje pomenilo podelitev častnega naziva.

V času do konca druge svetovne vojne se naziv garda ali gardna enota ni uporabljal, kljub temu da so bile znane enote, ki so po namenu in dejavnosti ustrezale nazivu. Naziv gardna enota se je ponovno pričel uporabljati po končani drugi svetovni vojni, v času porasta diplomacije in diplomatskih odnosov in hkrati z njimi naraščajoče potrebe po posebni enoti, ki bi bila poleg svoje osnovne bojne naloge sposobna izvajati tudi častne oziroma protokolarne naloge.

Prvi častni postroj pripadnikov SV oziroma takrat Teritorialne obrambe, je bil 26. junija 1991 na slovesnosti ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije. V postroju so stali pripadniki - naborniki obeh prvih učnih centrov, Iga in Peker. Kasneje je protokolarne naloge opravljala 1. četa 1. bataljona 52. brigade Teritorialne obrambe v Šentvidu. Leta 1993 je bila 1. četa potrjena kot samostojna formacija in je bila podrejena neposredno GŠSV, hkrati pa se je preimenovala v 106. Častno četo, ki je uspešno delovala do leta 1997, ko se je razformirala, formiral pa se je 12. GARDB SV, v katerega sestavi je bil tudi Orkester SV. 12. GARDB je deloval vse do prehoda na poklicni način popolnjevanja SV. Leta 2004 se je 12. GARDB ukinil in razformiral, formirala pa se je nova enota, EP, ki deluje še danes. Velikost in naloge današnje EP se ne morejo primerjati

z aktivnostmi 12. GARDB, v času katerega je gardna enota dejansko bila elitna enota SV (Enota za protokol 1996-2004).

7 PRAVNI OKVIR DELOVANJA ENOTE ZA PROTOKOL - GARDE SV

Ker je osnovni cilj diplomskega dela opredeliti smiselnost obstoja posebne vojaške enote, ki po potrebi sodeluje pri izvedbi protokola na vseh državnih ravneh, hkrati pa analizirati samo delo EP, njeno umestitev v strukturo SV, kakor tudi same zmožnosti za delovanje, je potrebno posebno pozornost nameniti vsem aktom, ki na kakršen koli način opredeljujejo njeno poslanstvo.

7.1 Zakon o obrambi

Naloge SV so opredeljene v Zakonu o obrambi (Ur. l. RS 103/2004), ki v 37. členu določa, da SV:

- izvaja vojaško izobraževanje in usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe;
- zagotavlja potrebno ali zahtevano pripravljenost;
- ob napadu na državo izvaja vojaško obrambo;
- ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju;
- izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami.

7.2 Sklep o določitvi protokolarnih pravil

Sklep o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009) določa protokolarna pravila, protokolarne dogodke, način izvajanja protokolarnih dogodkov, izvajalce in način financiranja teh dogodkov. Omenjeni sklep med drugim določa:

- Protokol organizira državne pogoře. Državni pogreb se organizira ob smrti nosilcev naslednjih funkcij: predsednika RS, predsednika Državnega zbora RS in predsednika Vlade RS med mandatom ter nekdanjih predsednikov RS (48. člen).

- Častna enota SV sodeluje pri državnih pogrebi predsednika RS, predsednika Državnega zbora RS in predsednika Vlade RS med mandatom ter nekdanjih predsednikov RS. Pri državnem pogrebu predsednika države sodelujejo 3 častni vodi in častno poveljstvo v vlogi žalnega oddelka (skupaj od 110 do 115 pripadnikov častne enote). Pri državnem pogrebu predsednika Državnega zbora RS, predsednika Vlade RS in nekdanjih predsednikov RS sodelujeta častni oddelek in častno poveljstvo v vlogi žalnega oddelka (skupaj od 41 do 46 pripadnikov častne enote) (49. člen).
- Pri žalnih slovesnostih ob polaganju vencev na spomenike v RS, kadar jih polagajo predsednik RS, predsednik Državnega zbora RS in predsednik Vlade RS, sodeluje častni oddelek (skupaj 13 pripadnikov, od tega 1 častnik in 2 podčastnika - nosilca venca in 10 vojakov). Pri polaganju venca ob dnevu spomina na mrtve na Pomnik padlim v vojni za Slovenijo '91 na Novih Žalah v Ljubljani, na spomenik v Spominskem parku padlih borcev in talcev na Žalah v Ljubljani ter pri Lipi sprave sodeluje častni oddelek (skupaj 13 vojakov, od tega 1 častnik, 2 podčastnika - nosilca venca in 10 vojakov) (52. člen).
- Častna enota SV in Orkester Policije sodelujeta v ceremonialu sprejema z vojaškimi častmi šefov držav in predsednikov vlad, predsednika Evropske komisije in šefov mednarodnih organizacij v rangu predsednika vlade ob prihodu na uradni obisk v RS, lahko pa tudi ob odhodu. Kadar ceremonial sprejema z vojaškimi častmi ne poteka na letališču, gosta na letališču ob prihodu in odhodu pozdravi kordon vojakov SV (53. člen).
- Pri prihodu in odhodu šefa države sodelujejo 3 častni vodi (skupaj 106 pripadnikov častne enote, od tega 4 častniki, 12 podčastnikov in 90 vojakov). Pri prihodu predsednika vlade sodeluje častni vod (skupaj 37 pripadnikov častne enote, od tega 1 častnik, 6 podčastnikov in 30 vojakov) (54. člen).
- Pri slovesnosti ob predaji poverilnih pisem veleposlanikov tujih držav predsedniku RS sodeluje častni oddelek (skupaj 15 pripadnikov, od tega 1 častnik, 2 podčastnika in 12 vojakov) (55. člen).
- Častna enota SV sodeluje tudi na državnih proslavah in drugih prireditvah državnega pomena (56. člen).

7.3 Pravila službe v Slovenski vojski

Pravila službe v Slovenski vojski (Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003) urejajo pravice in dolžnosti vojaških oseb pri opravljanju vojaške službe, pravila njihovega ravnanja ter obnašanja med opravljanjem vojaške službe, odnose v službi, red v objektih, ki jih uporablja SV, delo in notranjo službo, stražarsko službo in alarmiranje ter vojaške slovesnosti in žalovanja.

Ta pravila v poglavju »VII. Vojaške slovesnosti, praznovanja, počastitve in vojaško žalovanje« med drugim določajo naslednje:

»394. Predsednik Republike Slovenije in predsedniki drugih držav se sprejmejo na vhodu v vojašnico s postrojeno enoto 60 vojakov, bojno zastavo in postrojenim poveljstvom enote. Poveljnik enote ali vojašnice, če je v vojašnici več enot, poroča predsedniku ter mu predstavi namestnika in člane poveljstva. Pred tem pregledata postroj.

395. Predsednik Državnega zbora, predsednik Vlade Republike Slovenije in predsednik Ustavnega sodišča Republike Slovenije se sprejmejo s postrojeno enoto 46 vojakov in postrojenim poveljstvom enote. Poveljnik enote ali vojašnice, če je v vojašnici več enot, predsedniku poroča ter mu predstavi namestnika in člane poveljstva. Pred tem pregledata postroj.

Na način iz prejšnjega odstavka se sprejmejo tudi predsedniki vlad drugih držav.

396. Minister za obrambo in ministri drugih držav se sprejmejo s postrojeno enoto 36 vojakov in postrojenim poveljstvom. Poveljnik enote ali vojašnice ministru poroča. Nato opravita pregled postroja. Minister za obrambo nato pozdravi postroj »Vojaki (mornarji), podčastniki in častniki, zdravo!«. Vsi v postroju v zboru odgovorijo iz polnih pljuč »Zdravo!«. Poveljnik nato ministru predstavi člane poveljstva.

Na način iz prejšnjega odstavka se sprejmejo tudi načelnik Generalštaba oziroma načelniki generalštabov drugih vojsk.

Postroja ne pozdravljajo ministri in načelniki generalštabov drugih držav, če to ni določeno v protokolu obiska.

400. Delo v vojašnici ob državnih praznikih poteka po prazničnem urniku. V dopoldanskem času se organizira priložnostna slovesnost z osrednjo temo, prilagojeno prazniku. Ostali del dneva se izvajajo športno-rekreacijske aktivnosti ali obiski kulturno-zgodovinskih spomenikov, razstav in prireditev.

Na predvečer Dneva državnosti se praviloma ob 20. uri s prostora pri Ljubljanskem gradu izstrelijo šest salv iz šestih topov. Tri salve iz šestih topov se lahko izstrelijo tudi ob drugih državnih praznovanjih, če je tako določeno v državnem programu praznovanja. Izstrelitev salv v tem primeru ukaže načelnik Generalštaba Slovenske vojske.

406. Vojaške počastitve se izkazujejo v skladu z državnimi protokolarnimi pravili.

Počastitve obsegajo:

- slovesen sprejem in pospremitev;
- častno stražo.

Slovesen sprejem in pospremitev izvede častna enota Slovenske vojske ter najvišji predstavniki Slovenske vojske, če je tako določeno.

408. Častna straža, oddelek ali vod častne enote Slovenske vojske oziroma godba Slovenske vojske sodeluje tudi na državnih ali lokalnih slovesnostih, s katerimi se ohranja in neguje spomin na bojna delovanja v zgodovini pri obrambi nacionalne samobitnosti, nacionalnega ozemlja in samostojnosti. Častna straža lahko sodeluje tudi na drugih podobnih slovesnostih, po predhodnem soglasju načelnika Generalštaba Slovenske vojske.

Vojaška počastitev iz prejšnjega odstavka se opravi v obsegu in na način, ki je odvisen od pomena slovesnosti, in po predhodnem soglasju protokola Ministrstva za obrambo.

409. Častno stražo v miru opravlja častna enota Slovenske vojske pred mirnodobnim sedežem Ministrstva za obrambo in Generalštaba Slovenske vojske.

Za častno stražo se ne uporabljajo določbe teh pravil, ki urejajo stražarsko službo, temveč se opravljanje častne straže uredi v skladu z ukazom načelnika Generalštaba Slovenske vojske.

414. Če v zadnji volji umrla vojaška oseba ni določila, kakšen pogreb želi, ožji sorodniki pokojnega odločijo, ali bo pogreb z vojaškimi častmi ter kraj in čas pogreba. Če se odločijo, da bo pogreb z vojaškimi častmi, mora poveljnik bataljona ali njemu enake ali višje enote urediti vse potrebno za izvedbo pogreba. Če umre poveljnik bataljona, njemu enake ali višje enote, je dolžan organizirati pogreb njegov neposredno nadrejeni. V primeru smrti načelnika Generalštaba Slovenske vojske je za organizacijo pogreba odgovoren njegov namestnik.

418. Z vojaškimi častmi se pokopljejo:

- vojaške osebe, ki izgubijo življenje pri opravljanju vojaške dolžnosti oziroma vojaške službe, ter pripadniki stalne sestave Slovenske vojske;
- minister za obrambo in državni sekretarji v Ministrstvu za obrambo;
- predsednik Vlade Republike Slovenije
- predsednik Državnega zbora;
- predsednik Republike Slovenije;
- vojaške osebe vojsk prijateljskih držav, ki so izgubile življenje v Republiki Sloveniji;
- nosilci državnih funkcij drugih držav, ki so umrli v Republiki Sloveniji.

Z vojaškimi častmi je lahko pokopan tudi poveljnik samostojnega bataljona, njemu enake ali višje enote vojne sestave, če to želi ali če to želijo njegovi bližnji sorodniki. Z vojaškimi častmi se pokoplje tudi delavec Ministrstva za obrambo ali drugih državnih organov, ki opravlja naloge, ki se štejejo za vojaško službo, za katero je določen častniški čin, če sam to želi ali če to želijo njegovi bližnji sorodniki. Za pogreb z vojaškimi častmi poskrbi kabinet ministra za obrambo.

Določba prejšnjega odstavka se uporablja tudi za pogrebe upokojenih brigadirjev, generalov in admiralov.

419. Z vojaškimi častmi se pokopljejo tudi:

- nosilci partizanske spomenice 1941;
- nosilci reda narodnega heroja;
- nosilci častnega vojnega znaka;
- nosilci srebrnega in zlatega znaka svobode;
- nosilci najvišjih državnih odlikovanj za prispevek h krepitvi obrambe.

421. Za pogreb se odredi:

- častna enota;
- častno spremstvo;
- lafeta ali pogrebni avtomobil;
- osebe za nošenje odlikovanj in priznanj, vencev in krste ali žare;
- vojaška godba;
- častna straža;
- špalir.

Bojne zastave Slovenske vojske ter enot in poveljstev Slovenske vojske se nosijo samo na pogrebih predsednika Republike Slovenije, ministra za obrambo, načelnika Generalštaba Slovenske vojske, njegovih namestnikov, poveljnika sil in glavnega podčastnika Slovenske vojske. Vrsto bojnih zastav določi Generalštab Slovenske vojske.

Vojaške osebe v častni enoti so oblečene v bojno uniformo. Vojaki so oboroženi z orožjem s kopitom in nožem, podčastniki in častniki pa s pištolami. Častno enoto na pogrebih oseb iz prejšnjega odstavka, častno spremstvo umrlih pripadnikov vojsk prijateljskih držav ter nosilcev državnih funkcij predstavlja častna enota Slovenske vojske.

422. Za častno enoto se določi:

- častno četo pri pogrebu predsednika Republike Slovenije;
- častni vod pri pogrebu predsednika Državnega zbora, predsednika Vlade Republike Slovenije, ministra za obrambo, načelnika Generalštaba, poveljnika sil in glavnega podčastnika Slovenske vojske;
- častni oddelk pri pogrebih ostalih oseb, ki se pokopljejo z vojaškimi častmi.

423. Častno spremstvo 6 vojakov se določi za vse vojaške osebe, ki so pokopane z vojaškimi častmi.

437. Ob Dnevu spomina na mrtve, v okviru državne komemoracije, izstrelji častna enota Slovenske vojske tri salve v spomin vsem vojakom in civilistom, padlim v vojnah, če je to možno glede na kraj komemoracije. Sicer se salve izstrelijo ob polaganju venca na Žalah na spomenik padlim v osamosvojitveni vojni 1991. Načelnik Generalštaba Slovenske vojske odredi delegacijo visokih častnikov, ki skupaj z delegacijo Ministrstva za obrambo položi venec na Žalah.«.

7.4 Vojaški protokol

Iz Vojaškega protokola - Navodil za izvajanje protokolarnih dogodkov v Generalštabu ter poveljstvih in enotah Slovenske vojske (Vrečar 2001) povzemam samo tisti del, ki se neposredno nanaša na številčno stanje častne enote ob različnih sprejemih z vojaškimi častni. Razlog je v neaktualnosti izdanih navodil, ki so v današnjem času bolj ali manj neuporabna. Je pa številčno stanje enote skladno s sedanjo prakso izvajanja vojaškega protokola. Dejstvo, da so v danem trenutku ta navodila edino vojaško strokovno gradivo, ki pokriva področje vojaškega protokola, pa utemeljuje potrebo po ureditvi tega področja.

Številčno stanje EP ob različnih protokolarnih dogodkih je za:

- Sprejem šefa države:

5 častnikov (poveljujoči, zastavonoša, 3 poveljniki vodov);

2 podčastnika (spremstvo zastave);

3 x 30 = 90 vojakov;

Orkester Policije (v navedenih navodilih Orkester SV).

Dodatno se angažira 1 podčastnik in 16 vojakov oziroma 1 podčastnik in 24 vojakov (odvisno od velikosti letala za postavitve častnega špalirja ob vходу v letalo).

- Sprejem predsednika Državnega zbora in predsednika vlade:

3 častniki (poveljujoči, zastavonoša, poveljnik voda);

2 podčastnika (spremstvo zastave);

30 vojakov;

Orkester Policije (v navedenih navodilih Orkester SV).

- Sprejem ministra za obrambo in najvišjih vojaških predstavnikov:

4 častniki (poveljujoči, zastavonoša, 2 poveljnika vodov);

2 podčastnika (spremstvo zastave);

64 vojakov;

Orkester SV.

Dodatno se angažira 1 podčastnik in 16 vojakov pred vhomom v stavbo MORS.

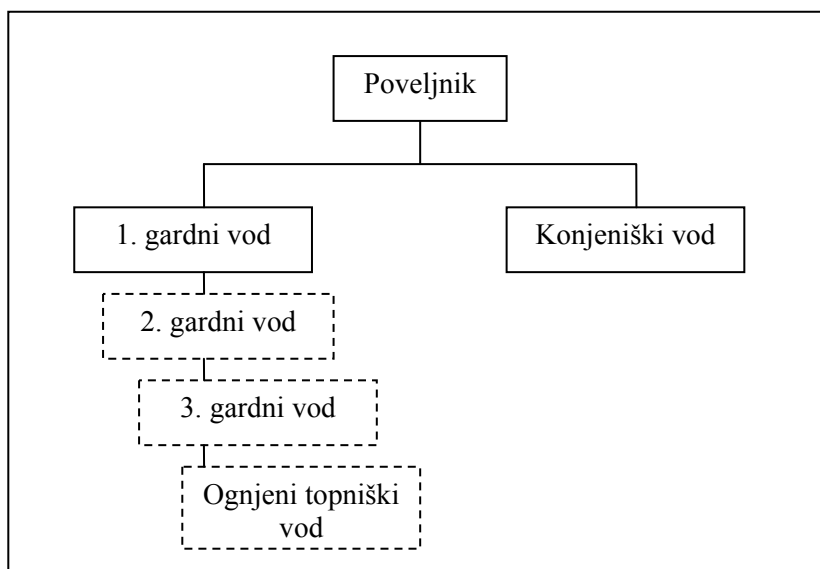
8 ENOTA ZA PROTOKOL - GARDA SV

EP je enota SV, ki je namenjena, opremljena in izurjena za izvajanje protokolarnih nalog.

8.1 Organizacijska struktura in posebnosti EP

Organizacijska struktura EP je klasična za bataljone SV. V poveljstvu bataljona so oblikovani vsi štabni sektorji, značilno pa je, da ima poveljstvo dodano eno pomočniško dolžnost, to je pomočnika za protokol. Enota ima oblikovano eno gardno četo s tremi gardnimi vodi in ognjenim topniškim vodom. Prvi gardni vod vključuje vojake gardiste, ki so redno zaposleni v EP, drugi in tretji gardni vod ter ognjeni topniški vod pa se izpopolnjujejo z vojaki iz ostalih enot SV (10. in 20. MOTB) v poveljniškem razmerju TACON¹. Konjeniški vod EP je v celoti dopolnjen s pripadniki prostovoljne pogodbene rezerve in je nameščen v Kobilarni Lipica, kjer poteka tudi večina njegovih aktivnosti (glej Shemo 8.1). EP je neposredno podrejena osebnemu štabu načelnika GŠSV, naloge pa prejema od načelnika kabineta načelnika GŠSV.

Shema 8.1: Organizacijska struktura EP

Vir: Hlastec (2009)

EP ima po veljavni formaciji opredeljenih 83 delovnih mest, od tega je 7 častnikov, 17 podčastnikov, 42 vojakov in 17 vojaških uslužbencev (Hlastec 2009). Za dopolnjevanje do števila vojakov v postroju za izvedbo sprejema predsednika RS in drugih nalog protokola,

¹ TACON: Tactial Control (taktični operativni nadzor)

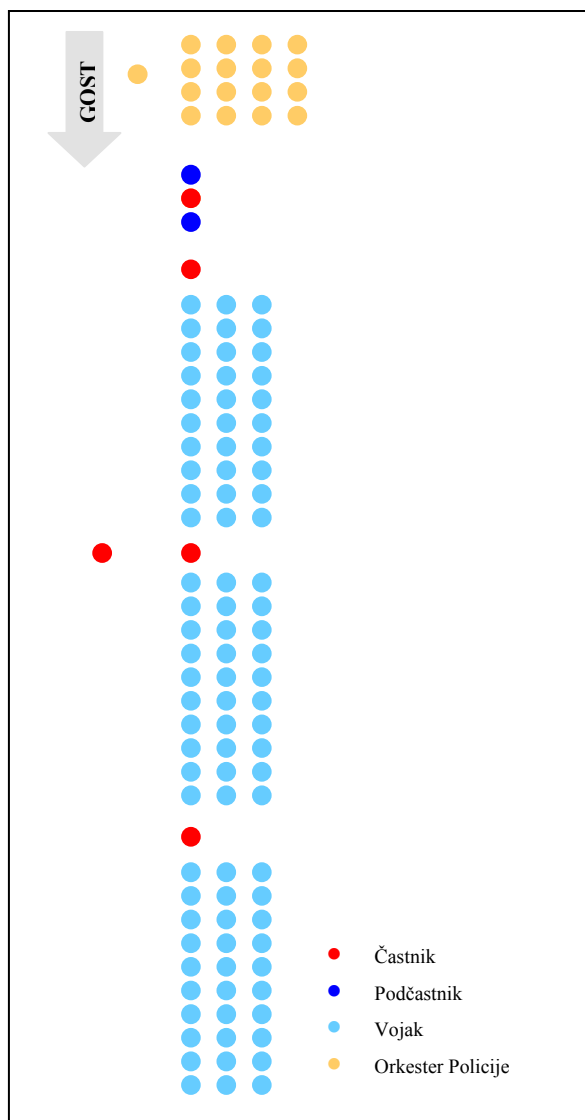
ki so predvidene s Sklepom o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009) in Pravili službe v Slovenski vojski (Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003), se EP dopolni največ z do 90 vojaki.

8.2 Naloge EP

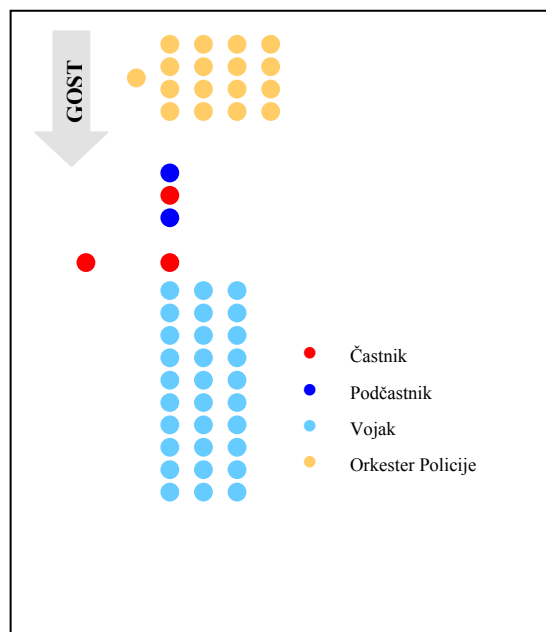
EP je namenjena organiziranju in izvajanju vojaškega protokola za potrebe SV, MORS, Vlade RS in Urada predsednika RS. Svoje poslanstvo EP izvršuje z angažiranjem na državnem in ministrskem nivoju, v enotah in poveljstvih SV ter lokalnih skupnostih. Pri svojem poslanstvu je EP odgovorna za načrtovanje, organizacijo in izvedbo vseh vrst protokolarnih in gardnih nalog, kot so:

- sprejemi z vojaškimi častmi:
 - predsednikov držav (glej Shemo 8.2),
 - vlad (glej Shemo 8.3),
 - ministrov (glej Shemo 8.4),
 - načelnikov GŠ in drugih visokih vojaških gostov ali gostov iz EU in organizacije NATO;
- žalne in druge slovesnosti na državnem nivoju;
- predaja akreditivnih pisem (glej Shemo 8.5);
- sprejemi predstavnikov države in vlade v vojašnicah;
- izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in drugih žalnih dogodkov, ki se jih udeležijo predstavniki vlade, ministri in načelnik GŠ ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojsk;
- načrtovanje, organizacija in izvedba usposabljanja pripadnikov SV (TACON) za izvajanje vseh oblik protokolarnih nalog;
- izvajanje logistične podpore lastne izvedbe nalog protokola.

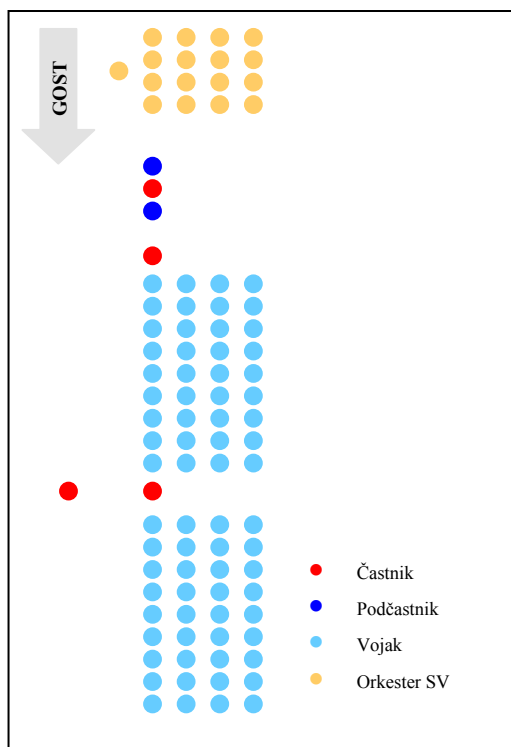
Shema 8.2: Postroj za sprejem predsednika/suverena države

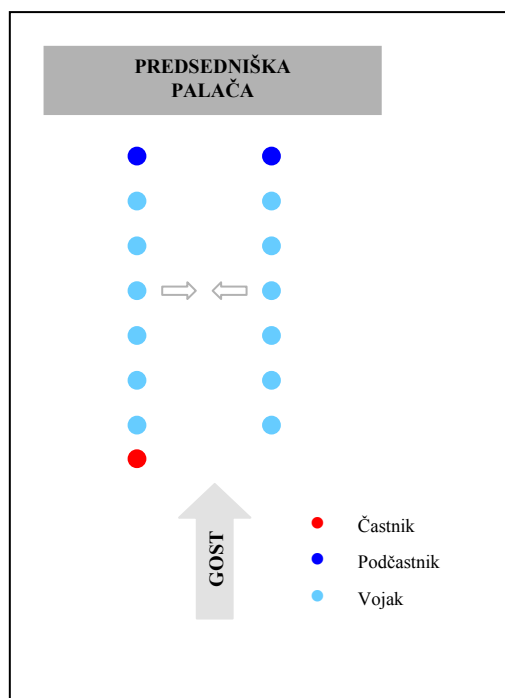
Shema 8.3: Postroj za sprejem predsednika vlade

Shema 8.4: Postroj za sprejem ministra za obrambo in načelnika GŠ

Shema 8.5: Kordonski postroj za predajo akreditivnega pisma

8.2.1 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

V RS se protokolarni sprejemi izvajajo v skladu s Sklepom določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009), ki v 53. do 56. členu poglavja »X. Vojaške časti« določa število vojakov v posameznem postroju za sprejeme predsednikov držav, vlad in ministrov ter diplomatskih predstavnikov, vendar pa se pri izvedbi posameznih sprejemov z vojaškimi častmi določila tega sklepa ne upoštevajo v celoti. Za sprejem predsednika/suverena se namreč postroji častna enota moči 3 vodov z 90 vojaki, 2 podčastnikoma in 5 častniki (omenjeni sklep predpisuje 4 častnike, 12 podčastnikov in 90 vojakov). Za predsednike vlad se postroji častni vod s 30 vojaki, 2 podčastnikoma in 3 častniki (omenjeni sklep predpisuje 1 častnika, 6 podčastnikov in 30 vojakov). Ob predaji akreditivnih pisem postroj šteje kordon 12 vojakov, 2 podčastnikov in 1 častnika kot poveljujočega.

V SV so protokolarna pravila opredeljena v Pravilih službe v Slovenski vojski (Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003), kjer so v poglavju »VII. Vojaške slovesnosti,

praznovanja, počastitve in vojaško žalovanje« v 394. do 399. točki opredeljeni postopki in določeno število vojakov v postroju, potrebnih za izvedbo sprejemov. Predsednika RS se sprejme ob vhodu v vojaški objekt s postrojeno enoto 60 vojakov, predsednike Vlade RS, Državnega zbora RS in Ustavnega sodišča RS z enoto 46 vojakov, ministre za obrambo in načelnike oboroženih sil z enoto 36 vojakov ter varuha človekovih pravic z enoto moči častnega oddelka (12 vojakov).

EP poleg ostalih protokolarnih nalog izvaja tudi t.i. Predstavitveni - show program. Ta program je izredno atraktiven in je sestavljen iz postrojil ter ravnanja z orožjem, ki presega običajna postrojila. Gre za postopke vrtenja, metanja, medsebojnega izmenjavanja orožja, metanja orožja čez poveljujočega častnika, kakor tudi za prikaz strumnosti pri izvedbi prihoda na prireditveni prostor in odhoda iz njega. Ta program, ki ga trenutno izvaja EP, spada v razred najbolj zahtevnih programov.

9 ANALIZA DELOVANJA ENOTE ZA PROTOKOL - GARDE SV

9.1 Izvajanje nalog vojaškega protokola

Vsaka vojaška enota pri svojem delovanju vsakodnevno rešuje težave, zaradi katerih je lahko oteženo ali pa celo onemogočeno izpolnjevanje njenih osnovnih nalog in ciljev. Poveljnik EP, stotnik Marko Hlastec (2009), problematiko delovanja enote vidi v dveh poglavitnih točkah, ki se nanašata na:

- kadrovska problematiko;
- umeščenost EP znotraj sistema SV.

9.1.1 Kadrovska problematika

V EP se problem popolnjevanja enote nadaljuje že od prehoda na poklicni način popolnjevanja SV. Razlog je v delegiranju prednostnih nalog, kamor pa EP ni vključena. Prav tako še vedno ni realizirana obljuba iz leta 2007 o oblikovanju realne in vojaško utemeljene formacije. V enoti je premalo pripadnikov za izvajanje običajnih, dnevnih nalog vojaškega protokola, zaradi česar je enota dnevno prisiljena v usklajevanja z enotami sil SV, ki zagotavljajo dodatne vojake. S kadrovsko problematiko so bili redno seznanjeni nadrejeni. Predmet vsakega poročila in poročanj so bile tudi težave z zagotavljanjem potrebnega števila vojakov.

EP je verjetno edina enota SV, ki za izvajanje svojega osnovnega poslanstva nima lastnih vojakov, ampak se dopolnjuje z vojaki iz enot 1. BR. Na ta način se naloge sicer izvajajo, kvaliteta izvedbe pa je čedalje bolj vprašljiva. Pomanjkanje kadra se odraža predvsem v kakovosti izvedbe protokolarnih nalog. Namesto da bi za izvedbo nalog imela dovolj lastnih in po »gardnih« kriterijih usposobljenih vojakov, je EP pred vsako nalogo v strahu, če bodo enote sil SV zagotovile zahtevano število vojakov. Pri takšnem načinu dela o visoki kakovosti ni mogoče govoriti, časa za nadgrajevanje doseženega nivoja in urjenja novih postopkov pa enostavno ni.

Zaradi neživljenjske formacije, ki onemogoča normalno nadaljevanje vojaške kariere večini podčastnikov in častnikov, je delo v enoti oteženo do skrajne mere. Vojaki, ki so bili dodeljeni v EP pred več kot tremi leti, so bili v tem času usposobljeni za izvajanje vseh oblik vojaškega protokola, vendar se ta njihova usposobljenosti ne da verificirati z ustrezno vojaško evidenčno dolžnostjo. Ker je čas, ki ga vojak lahko prebije v enoti s takšnim poslanstvom omejen, ugotavljam, da so vojaki v primerjavi s svojimi kolegi iz drugih enot SV zaradi pomanjkanja časa za redno usposabljanje strokovno nazadovali.

V praksi je EP dnevno prisiljena v situacijo, da mora biti zadovoljna z vsemi vojaki, ki jih posredujejo sile SV. Zato v postroje postavlja »vse in vsakogar«, ne glede na usposobljenost, višino, izgled, obnašanje in odnos do naloge ter dela. Najpomembneje je, da je v postroju dovolj vojakov. Ker se takšna praksa nadaljuje, pada tudi stopnja zavzetosti vojakov za izvajanje teh nalog. Vsa usposabljanja, ki jih je in jih še izvaja EP v enotah SV, z namenom dviga usposobljenosti pripadnikov za izvedbo protokolarnih nalog, niso dovolj, da bi zagotovila visoke standarde izvedbe protokolarnih nalog, ki so jih postavile in izvajale enote, predhodnice današnje EP. Vsakršno izgovarjanje na naborniški sistem popolnjevanja, povsem druge okoliščine izvajanja in odnosa do enote niso opravičilo za trenutno stanje. Uspešnost in izurjenost enote izhaja iz preprostega dejstva, da je večina pripadnikov SV postrojitveno nezgrajenih oziroma se temu elementu vojaškega obnašanja posveča premalo časa, pozornosti in teže. Ta znanja bi moral vsak posameznik pridobiti v času vojaškega šolanja.

EP je v letu 2008 uspešno organizirala in izvedla vse ukazane naloge vojaškega protokola za potrebe Urada predsednika RS, Vlade RS, MORS in SV. Protokole je EP izvedla na državniškem in ministrskem nivoju ter v enotah in poveljstvih SV, kot tudi v lokalnih skupnostih v RS in tujini. Tako je EP v letu 2008 izvedla naslednje protokole:

- sprejemi z vojaškimi častmi predsednikov in suverenov držav, vlad, ministrov za obrambo, načelnikov GŠ oboroženih sil tujih držav in drugih visokih vojaških gostov ali gostov EU in organizacije NATO;
- sprejemi tujih državnikov za potrebe predsedovanja EU;
- sodelovanje na slovesnostih državnega nivoja;
- predaja akreditivnih pisem veleposlanikov predsedniku RS;
- sprejemi vrhovnega poveljnika oboroženih sil RS, Vlade RS, MORS, načelnika GŠSV in tujih visokih predstavnikov v vojašnicah SV in drugih vojaških objektih;
- izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in sodelovanje na drugih žalnih dogodkih, ki so se jih udeleževali predsednik RS, predstavniki vlade, MORS in načelnik GŠSV ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojsk;
- izvedba vseh načrtovanih nalog sodelovanja in protokolarnih nalog iz načrta mednarodnega vojaškega sodelovanja;
- sodelovanje na slovesnostih in prireditvah, ki jih organizirajo lokalne skupnosti in organizacije civilne družbe.

EP je v letu 2008 sodelovala pri izvedbi 291 protokolarnih dogodkov, ki vključujejo vse oblike protokolov in slovesnosti, ki jih izvaja enota, tako na državnem, vojaškem kot tudi lokalnem nivoju in naloge v tujini. V letu 2008 je EP izvedla 6 velikih (od 90 do 106 pripadnikov), 55 srednjih (od 30 do 89 pripadnikov) in 230 majhnih protokolov (od 2 do 29 pripadnikov).

Za izvedbo vseh večjih protokolov (nad 15 pripadnikov) je EP v skladu z ukazom za njeno delovanje podala zahtevek za angažiranje vojakov v TACON iz 10. MOTB, v mesecu novembru in decembru 2008 pa tudi iz 20. MOTB, ki popolnjuje enoto v letu 2009. Sodelovanje vojakov v TACON je bilo primerno, saj sta enoti v večini primerov poslali zadostno število vojakov glede na zahtevano. Težavo predstavlja dejstvo, da vojaki niso dovolj usposobljeni za izvajanje vseh vrst protokolov. To se dogaja preprosto zato, ker enote svojih vojakov ne pošiljajo na usposabljanja, ki so zato namensko načrtovana.

EP je z načrtovanjem in angažiranjem preko leta 2008 zagotavljala sile v pripravljenosti predvsem za izvajanje nalog vojaškega protokola. Ob dejstvu, da je bilo v letu 2008 izvedenih 291 protokolarnih nalog in ob upoštevanju, da so meseci januar, februar in avgust protokolarno »mrtvi«, to pomeni vsaj eno protokolarno nalogo vsak dan. Protokoli se izvajajo skorajda vsakodnevno, njihovo načrtovanje pa je oteženo oziroma nemogoče.

Načrtujejo se lahko le aktivnosti, ne pa tudi njihov obseg ob državnih praznikih in že »standardnih« vsakoletnih nalogah. Predvsem se to nanaša na protokole lokalnih skupnosti in ob pogrebih, kjer za aktivnosti EP izve pred izvedbo. Tak način dela je pri takšnih nalogah razumljiv, terja pa od vseh vpletenih ogromno usklajevanj in včasih tudi improvizacij.

EP v strukturah zavezništva kot celota ne deluje, kljub temu pa se pripadniki EP javljajo za določene naloge na misijah SV v tujini. Ob koncu leta 2008 so bili na misiji OKO² štirje pripadniki EP, kar predstavlja kar 10 odstotkov vseh prisotnih v enoti. Za sodelovanje v specializiranih enotah SV pripadniki EP niso usposobljeni oziroma niso deli timov. Glede na to se odločajo za sodelovanje na formacijskih mestih, kjer lahko delujejo kot posamezniki ali kot člani določenih skupin in poveljstev. EP je v letu 2008 s šestimi pripadniki sodelovala tudi v operacijah za podporo miru.

Zaposleni v EP nimajo možnosti napredovanja na delovnem mestu, kakor tudi ni nobenih možnosti za horizontalno delovno mobilnost. Delovna mesta niso primerljiva s podobnimi delovnimi mesti v drugih enotah SV, prav tako ni primerljivosti formacijske sestave EP z drugimi enotami podobne velikosti.

Popolnjenost EP je bila na dan 31. decembra 2008 naslednja:

Tabela 9.1: Popolnjenost EP (stanje na dan 31. decembra 2008) (Hlastec 2009)

Pripadniki	Po formaciji	Zasedeno	Popolnjenost (%)
Častniki	7	7	100
Podčastniki	14	13	93
Vojaki	44	22	50
Vojaški uslužbenci	8	0	0
Pogodbeni pripadniki rezervne sestave	17	4	24

Iz tabele 9.1 je razvidna popolnjenost EP z vojaki. Ti podatki nakazujejo, da sta v smislu kvalitetnejšega usposabljanja vojakov EP ustrezno načrtovanje in izvedba onemogočena

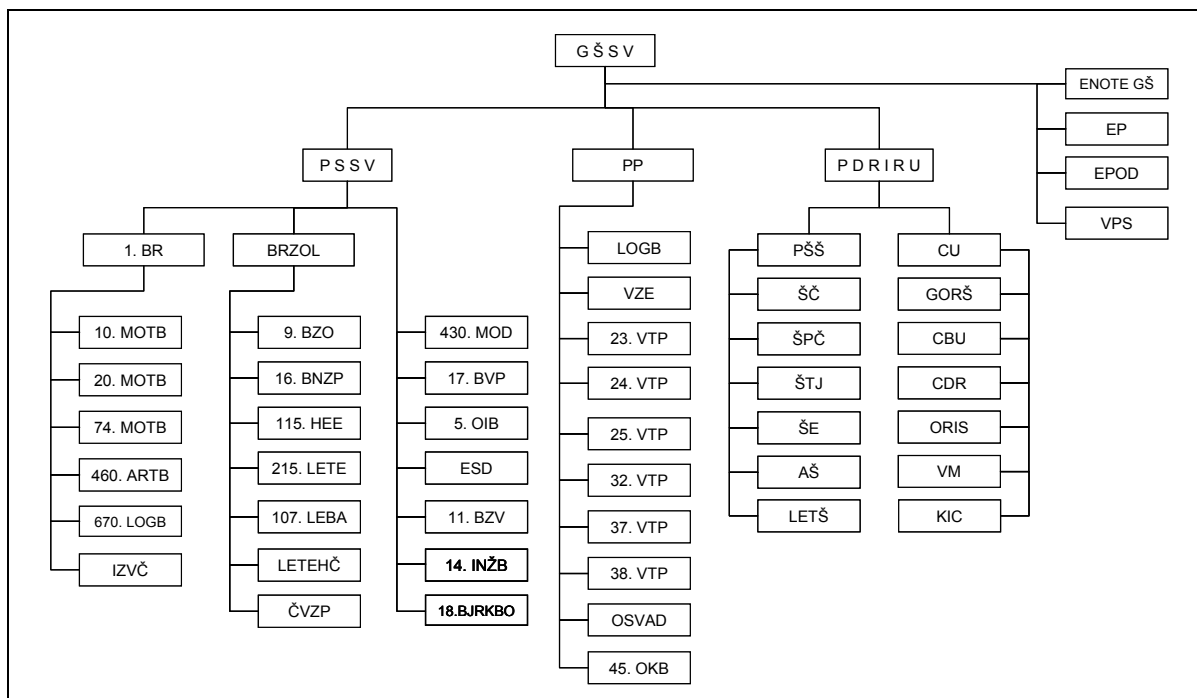
² OKO: Operacije kriznega odzivanja

zaradi dejstva, da enoti vsak ukaz za izvedbo že najmanjše protokolarne naloge podre vse načrte. S takšnim obsegom popolnjenosti ni mogoče sestaviti niti oddelka, ki bi lahko bil v času protokola na usposabljanju iz splošnih vojaških vsebin.

9.1.2 Umeščenost EP znotraj sistema SV

EP je po SOPR 2007-2012 (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije 2006) prištabna enota GŠSV (glej Shemo 9.1), ki ostaja organ v sestavi MORS in najvišji vojaško strokovni organ za poveljevanje z vojsko. Pristojen in odgovoren je za opravljanje vojaško strokovnih nalog, ki se nanašajo na razvoj, načrtovanje, organizacijo, usposabljanje in delovanje SV. GŠSV vzdržuje povezave in sodeluje z vojaškimi poveljstvi ter štabi organizacije NATO in EU na strateški ravni, zagotavlja pa tudi vojaško strokovno podporo ministru za obrambo, predsedniku vlade in predsedniku republike. Za izvajanje specifičnih vojaško strokovnih nalog, podporo delovanja GŠSV in izvajanje protokolarnih obveznosti SV je pri GŠSV, poleg drugih organizacijskih enot, tudi EP, ki je podrejena neposredno osebnemu štabu načelnika GŠ. EP naloge dobiva od načelnika kabineta načelnika GŠSV.

Shema 9.1: Načelna shema strukture SV, 2014

Vir: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (2006)

Takšna umestitev EP predstavlja dodatne težave, saj enota za izvedbo vseh protokolarnih nalog ni samozadostna. Po prejemu naloge s strani GŠSV mora EP posredovati zahtevo za

popolnitev do potrebnega števila vojakov v Poveljstvo sil SV. Običajno so roki za izvedbo naloge kratki, tako da v takih primerih deluje sistem vodenja in poveljevanja tudi izven ustaljenih in predpisanih službenih poti (v Poveljstvo sil SV se podatke o kontaktnih osebah, zahteve in kopije ukazov za realizacijo naloge s strani EP pošilja po telefaksu ipd.). Vsi potrebni zahtevki za realizacijo naloge se seveda pošiljajo tudi po redni službeni poti, ki pa je zaradi kratkih izvedbenih rokov večkrat neustrezna oziroma prepočasna.

Naslednja pomanjkljivost dela v EP se kaže v dejstvu, da ta enota kot celota nima »bojne« naloge. Zaradi tega je celotno vojaško strokovno usposabljanje navadno improviziranje in predstavlja mašilo med prostimi termini izvedb protokolarnih nalog. Kaj to dejstvo pomeni za strokovni razvoj posameznika na »splošno vojaškem« področju, verjetno ni potrebno komentirati.

Drugih oblik sodelovanja, predvsem na strokovnem področju, praktično ni in jih EP ne izvaja, deloma zaradi specifičnosti poslanstva in nalog enote, deloma pa zaradi kadrovske težave. V zadnjih letih EP ni sodelovala na nobeni skupni taktični vaji z ostalimi enotami SV. Tako EP ne more praktično izmenjati izkušenj s področja usposabljanja in glede tega tako enota kot tudi posamezniki stagnirajo. EP nima nikakršnih možnosti dolgoročnega načrtovanja skupnega urjenja z deli enot SV (niti za nekaj dni vnaprej), saj naloge za izvedbo protokola prihajajo dnevno in glede na to se le-tega ne bi mogli udeležiti. Izvedba bi bila mnogo bolj verjetna ob večjem številu vojakov, kar bi EP omogočalo istočasno izvedbo protokolov in usposabljanja.

Posledica takšnega stanja v EP je, da se enota kot celota premalo posveča usposabljanju iz vojaških veščin, predvsem kolektivnih nalog. Trenutno se lahko izvajajo le taktične naloge, ki so na nivoju oddelka, pa še tu se ne more zagotavljati preigravanja situacij oziroma vaj, saj ni mogoče sestaviti vsaj dveh oddelkov.

EP ima izdelan lasten načrt usposabljanja voda za protokol, kjer je podrobno opredeljeno, katere vojaško strokovne tematike naj bi se izvajale. Iz vojaško strokovnih tematik naj bi se v letu 2008 izvedlo 353 ur, realiziranih pa je bilo komaj 164, kar pomeni le 46 odstotkov od načrtovanih. Večino manjkajoče realizacije gre pripisati taktičnim postopkom na nivoju oddelka in taktičnim vajam. Največji uspeh usposabljanja v letu 2008 je bila izvedba enotedenskega terenskega usposabljanja, ki pa se je zaradi protokola delno skrajšal. Pri urjenju novih postopkov postrojil (predstavitveni ali show program) se je od 106

načrtovanih ur izvedlo 151 ur, kar predstavlja 142-odstotno realizacijo. Pri športnih aktivnostih je bilo načrtovano število ur preseženo kar za dobrih 100 odstotkov, namesto 135 ur sta bili opravljeni kar 302 uri. Tako veliko odstopanje gre na račun izvajanja protokolov in smiselnega načrtovanja in obremenjevanja moštva. Če je protokolarna naloga nekje na polovici delovnega časa, nima smisla načrtovati in izvajati drugih aktivnosti kot izvesti uro športa, predvsem z namenom razbremenitve. Večina predvidenega časa je namreč rezervirana za pripravo in izvedbo protokolarne naloge.

9.2 Uresničevanje načel vojaškega vodenja v EP

Vojaško vodenje temelji na nekaterih načelih, zaradi katerih ta oblika vodenja v primerjavi z oblikami vodenja na drugih področjih družbenega življenja predstavlja posebnost, določeno specifikko. Pri doslednem spoštovanju načel vojaškega vodenja EP ni izjema.

9.2.1 Načelo ohranitve človeškega dejavnika

Naloge EP niso klasično borbene naravnane, so pa posebne in ozko specializirane. Horizontalno in vertikalno kroženje kadra SV prinaša posledice tudi v delovanju EP. Pomanjkanje kadra v EP se rešuje z angažiranjem vseh pripadnikov pri realizaciji nalog vojaškega protokola. Vsi pripadniki EP so usposobljeni za izvedbo protokolarnih nalog, ne glede na to katero od formacijskih delovnih mest zasedajo. Formacijske starešine in vojaki voda EP tako neprestano izvajajo svojo osnovno dejavnost, starešine poveljstva EP pa se poleg svojih osnovnih nalog redno udeležujejo urjenj za izvedbo protokolarnih nalog in po potrebi sodelujejo tudi pri njihovi izvedbi. Napredovanje v činu pomeni za enoto izgubo izurjenega kadra, saj formacija ne dovoljuje karijerne poti znotraj enote. Še posebej kritično se to odraža pri vojaki, napotenih v Šolo za podčastnike, ki se po končanem šolanju praviloma ne vračajo v EP, saj jim EP ne more zagotoviti delovnega mesta. Prednost pri popolnjenju 10. in 20. MOTB posledično prinaša konstantno zmanjševanje številčnega stanja vojakov v EP, saj sistem, v katerega EP pošilja novega podčastnika, ne vrača vojakov na izpraznjena delovna mesta. Na ta način EP ni zmožna samostojno izvesti nekaterih manjših in strokovno posebnih nalog, kot je na primer izvedba pogrebne svečanosti.

9.2.2 Načelo subordinacije

V EP je načelo subordinacije spoštovano in izhaja iz same formacije enote. Poveljnik EP ob pomoči pomočnikov (pomočnik za kadre, pomočnik za operativno učne zadeve in pomočnik za protokol) odloča o načinu in izvedbi nalog EP. Po ustrezno delegirani in izvršeni nalogi, izvajalci naloge o izvedenih aktivnostih tudi poročajo. Težava nastane v primerih, ko Poveljstvo sil SV iz kakršnega koli razloga ne zagotovi potrebnega števila vojakov za izvedbo naloge. EP kot nosilka izvedbe naloge le-to izvede na način, ki ni primeren in predpisan. Odgovornost za nekorektno izvedeno ali celo neizvedeno nalogo EP ni mogoče pripisati, saj je EP izvajalka naloge, ki jo je nujno potrebno popolniti z vojniki drugih enot, da lahko izvede svojo osnovno nalogo.

9.2.3 Načelo enostarešinstva

Za spoštovanje načela enostarešinstva v EP velja enako kot za načelo subordinacije (glej Poglavje 9.2.2). Drugače je v primeru, ko se EP za izvedbo naloge popolni z vojniki iz drugih enot SV. Pridodani vojniki imajo svojo prvo nadrejeno starešino znotraj svoje matične enote. Z načinom popolitve enote za izvedbo naloge TACON je določeno, da so izključno za pripravo in izvedbo protokolarne naloge podrejeni in odgovorni poveljniku EP. Pri sami izvedbi naloge so torej vojniki seznanjeni, kdo jim je prvo nadrejeni in komu so odgovorni. V času izvajanja naloge ni mogoče trditi, da načelo enostarešinstva ni spoštovano. Bolj problematično v tem kontekstu je dejstvo, da zaradi morebitne kršitve vojaške discipline, malomarno opravljene naloge ali pa druge kršitve, vojaka disciplinsko obravnava poveljujoči, sicer prvo nadrejeni vojaku, ki pa v trenutku kršitve vojaku ni poveljeval. Bolj kot pravilo enostarešinstva je v tem primeru nespoštovan poveljniški odnos.

9.2.4 Načelo enotnosti

Načelo enotnosti je v EP problematično predvsem v delu, ki predvideva bojno usposobljenost in delovanje na katerem koli delu enotnega bojnega prostora. EP za ostalimi enotami zaostaja, saj njena primarna dejavnost ni bojno naravnana in načrtovana. Aktivnosti v EP na tem področju so bolj kot ne rezultat lastne angažiranosti in težnje, da bi bili vojniki po odhodu iz enote primerljivo usposobljeni z ostalimi vojniki v SV.

9.2.5 Načelo neprekinjenosti (kontinuitete)

To načelo je v EP izraženo v stalnem usposabljanju za izvajanje protokolarnih nalog. V letnem in mesečnih načrtih dela se določata obseg in način urjenja za doseg visokih standardov pri izvedbi tovrstnih aktivnosti. Problematično je taktično urjenje, saj je zaradi preobilice nalog in kadrovske podhranjenosti le-to ovirano. Tudi širše okolje iz katerega EP črpa potreben kader ni stabilno. Že usposobljeni vojaki drugih enot odhajajo z matičnimi enotami na usposabljanja in naloge, ki praviloma potekajo več mesecev. Posledično to pomeni spremljanje načrtovanja angažiranja drugih enot zaradi pravočasne menjave generacij in izvedbe osnovnega usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog.

9.2.6 Načelo učinkovitosti

Načelo učinkovitosti se v EP kaže v nenehnem spremljanju sprememb, ki bi lahko ali pa vplivajo na njeno dejavnost. Že omenjeno popolnjevanje in aktivnosti ostalih enot najpogosteje vplivajo na odločitve, ki zagotavljajo sposobnost enote za izvedbo nalog tudi v prihodnje.

9.2.7 Načelo elastičnosti

Poleg delovanja na ministrskem in državniškem nivoju, EP sodeluje tudi pri številnih dogodkih lokalnega pomena. Način izvedbe naloge na prireditvah, pogrebih in podobnih dogodkih, je odvisen od organizatorja prireditve, prostora namenjenega izvedbi naloge ipd. Vse te situacije so specifične, velikokrat neponovljive in jih ni mogoče načrtovati in uriti.

9.2.8 Načelo tajnosti

Načelo tajnosti pri delu EP ne pride do izraza. Podatki, vezani na izvedbo naloge so dostopni vsem, saj je zelo pomembno, da vsak posameznik ve zakaj je v postroju in čemu vojska na posamezni prireditvi sodeluje.

10 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

10.1 Hipoteza 1: EP je nujen in sestavni del SV

Hipotezi, da je EP nujen in sestavni del SV, lahko v celoti pritrdim. Organizacija in izvedba vojaškega protokola za potrebe SV, MORS, Vlade RS in Urada predsednika RS ni naloga, ki je svojstvena RS. Na enak ali podoben način izvajajo sprejeme tujih državnih in vojaških predstavnikov vse mednarodnemu pravu in bontonu zavezane države.

Postrojena vojaška - častna enota ob prihodu tujega državnika na simbolni ravni predstavlja dobrodošlico in varnost gostu. Neredko so tovrstne enote naslednice vojaških enot, ki so v zgodovini odigrale še posebej častno vlogo pri obrambi domovine. Način sprejema gosta z vojaškimi častmi v RS je v primerjavi z drugimi izjema, saj častno enoto na sprejemih za potrebe Vlade RS in Urada predsednika RS sestavljata tako vojaška, kot tudi policijska enota (EP in Orkester Policije), kar tudi na simbolni ravni kaže na zasluge policije v osamosvojitveni vojni.

V času, ko je usposobljenost in izurjenost iz vojaških postrojil postala že eksotična veščina, v ospredju pa je taktično urjenje in priprava na boj, je toliko bolj potrebno ohraniti enoto, ki lahko prevzame vlogo izvajalca in svetovalca pri tovrstnem urjenju ostalih enot SV. Z izvajanjem postrojil se pri posamezniku in enoti razvija smisel za kolektivno in usklajeno delo, disciplino, skupinski duh in moralo, enoten videz, natančnost ter odgovornost. Usklajenost, uigranost in strumnost vojske pa so v širši javnosti že zdavnaj sprejeti atributi.

Številnost protokolarnih nalog dodatno utemeljuje potrebo po EP, posebej usposobljeni in izurjeni za tovrstne naloge. Preko 290 protokolarnih nalog v letu 2008, v letu 2009 pa je bilo do meseca avgusta to število že preseženo, utemeljuje obstoj EP.

V SV ni enote, ki za izvedbo svoje osnovne naloge nima svojih vojakov in za EP bi morale veljati enako. Izposoja vojakov za izvedbo protokolarne naloge, občasna urjenja in priprava pred izvedbo protokola enostavno ne zadoščajo visoko postavljenim kriterijem vojaškega sprejema. Častna enota je na sprejemu z vojaškimi častmi prvi in velikokrat tudi zadnji stik gosta z vojsko države v katero prihaja na uradni obisk. Pomembnost prvega vtisa pri takem srečanju, in tudi na splošno, je izjemnega pomena. Če je častna enota neizurjena, nestrumna in nesposobna izvedbe sprejema z vojaškimi častmi kot se to

spodobi in pričakuje, kakšna je potem šele ostala vojska. Ne gre spregledati tudi dejstva, da se ob imenu »Garda« tako v domači kot tuji strokovni in širši javnosti najprej pomisli na pridevnik »naj«: najbolj strumni, najelitnejši, najodločnejši ..., pričakovanja so torej velika.

10.2 Hipoteza 2: Delovanje EP ni ustrezno opredeljeno

Hipotezi, da delovanje EP ni ustrezno opredeljeno, lahko pritrdim. V Sklepu o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009) je navedeno številčno stanje vojaške enote, potrebno za izvedbo sprejema z vojaškimi častmi, ki odstopa od ustaljene prakse in stroke. Enako ni nedvoumno določeno katera enota SV naj tovrstne naloge opravlja.

Pravila službe v Slovenski vojski (Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003) opredeljujejo številčno stanje enote za sprejem z vojaškimi častmi samo v delu, ki predpisuje sprejeme z vojaškimi častmi v objektih in vojašnicah SV, ali pa govori o četi, vodu in oddelku.

V Vojaškem protokolu - Navodilih za izvajanje protokolarnih dogodkov v Generalštabu ter v poveljstvih in enotah Slovenske vojske (Vrečar 2001) se pri opisovanju sprejema z vojaškimi častmi uporablja na stroki utemeljeno številčno stanje pripadnikov SV v častnem postroju, ne predvideva pa se sodelovanje Orkestra Policije namesto Orkestra SV. Kot je bilo že omenjeno, je to posebnost, saj običajno v tujini pri sprejemu z vojaškimi častmi častno enoto sestavljata vojaški postroj in vojaška godba.

Tudi Benedettijeva (2008, 131-135), dolgoletna vodja Službe za protokol pri Uradu predsednika RS, številčnost in sestavo enote povzema po Sklepu o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009).

Usklajenost in sinhronost vseh sodelujočih pri izvedbi protokola sta nujno potrebni in tudi pričakovani. Akti, ki na kakršen koli način predpisujejo in opredeljujejo način izvedbe protokolarnih aktivnosti, morajo biti usklajeni. V danem primeru bi bilo najbolje spremeniti Sklep o določitvi protokolarnih pravil (Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009), saj je drugo gradivo strokovno utemeljeno in skladno s prakso iz tega področja. Zato predlagam naslednje popravke omenjenega sklepa:

1. V celotnem besedilu sklepa naj se naziv »Častna enota SV« spremeni v »Garda SV« ali njeno primerno obliko.

2. V poglavju »IX. Polaganje vencev« naj se:

- v četrtem odstavku 51. člena nedvoumno določi, da naloge polaganja vencev in častne straže ob katerem koli spomeniku v RS izvaja Garda SV;
- drugi odstavek 52. člena dopolni tako, da se določi koliko pripadnikov Garde SV se postavi ob vsak spomenik;

Obrazložitev: Dosedanja praksa je bila, da se je k Pomniku padlim v vojni za Slovenijo '91 postavilo 36 pripadnikov, k spomeniku NOB 52 pripadnikov in k Lipi sprave 36 pripadnikov. Prav tako je praksa pokazala, da je delegacija najprej položila venec na Pomnik padlim v vojni za Slovenijo '91, nato na spomenik v Spominskem parku in na koncu še k Lipi sprave. Zaradi številčno omejenega sestava se je ekipa iz Pomnika padlim v vojni za Slovenijo '91 vedno premaknila k Lipi sprave. Tako je na tej nalogi vedno sodelovalo 88 pripadnikov Garde SV (76 vojakov, 8 podčastnikov in 4 častniki).

- v 52. členu doda nov odstavek, s katerim se določi število vojakov, ki sodelujejo pri polaganju venca delegacije iz drugega odstavka 51. člena (Pomnik padlim v vojni za Slovenijo '91).

Obrazložitev: Dosedanja praksa je bila, da je pri dogodku sodelovalo 36 pripadnikov Garde SV (28 vojakov v kordonu ob poti, 2 vojaka na častni straži, 2 podčastnika kot polagalca venca, 1 častnik kot praporščak, 2 podčastnika v spremstvu državne zastave in 1 častnik kot poveljujoči; skupaj 30 vojakov, 4 podčastniki in 2 častnika).

3. V poglavju »X. Vojaške časti« naj se:

- v 53. členu doda nov odstavek, s katerim se opredeli število pripadnikov Garde SV za izvedbo kordona, ki naj bo sestavljen iz 15 pripadnikov Garde SV (12 vojakov, 2 podčastnika in 1 častnik);

- prvi odstavek 54. člena spremeni tako, da se glasi: »Pri prihodu in odhodu šefa države sodelujejo 3 častni vodi (skupaj 97 pripadnikov Garde SV, od tega 90 vojakov, 2 podčastnika in 5 častnikov).«;
- drugi odstavek 54. člena spremeni tako, da se glasi: »Pri prihodu predsednika vlade sodelujeta 2 častna voda (skupaj 66 pripadnikov Garde SV, od tega 60 vojakov, 2 podčastnika in 4 častniki).«;

Obrazložitev: Omenjeno spremembo predlagam zato, da se doseže postopnost v številu vojakov. Dokumenti MORS opredeljujejo, da se tuje ministre za obrambo in načelnike GŠ pričaka s postrojeno enoto 64 vojakov in kordonom na vhodu v MORS. Verjetno je neprimerno, da se tuje ministre in načelnike pričaka z več vojaki kot predsednika tuje vlade.

- v 54. členu doda nov odstavek, s katerim se opredeli, da se na vhodu v prostore Urada predsednika RS ali Vlade RS ob državnih in uradnih obiskih postavi kordon, sestavljen iz 15 pripadnikov Garde SV (12 vojakov, 2 podčastnika in 1 častnik), kar je že tudi dosedanja praksa.
- v 56. členu doda nov odstavek, s katerim naj se opredeli izstrelitev topovskih častnih salv ob Dnevu državnosti.

Obrazložitev: Ta naloga je sicer opredeljena v točki 400. Pravil službe v Slovenski vojski (Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003), vendar predlagam, da se jo vsaj v osnovni formi opredeli v tem sklepu, konkretizira pa v aktih MORS.

Navedene spremembe bi uredile in precizirale že uveljavljeno prakso izvajanja protokola z vojaškimi častmi in prekinile s prakso, ki predpisuje eno, izvaja pa povsem nekaj drugega.

Naslednje, ureditve potrebno področje je umestitev EP znotraj sistema SV. EP je zaradi narave svojega dela očem širše javnosti najbolj izpostavljen del ali enota SV. Na vsaki izvedbi nalog vojaškega protokola so prisotni tako novinarji kot tudi širša in strokovna javnost, ki si ob izvajanju vojaškega protokola ustvarjajo svojo predstavo o preostalem delu SV. Na nek način je ta enota glavni reklamni artikel SV, ki pa se ga z dosedanjo

prakso slabo trži. Sodelovanje SV pri izvedbi protokolov na vseh ravneh, kakor tudi na državnih prireditvah, utrjuje tudi legitimnost obstoja vojaške organizacije.

Vse enote znotraj SV imajo za svojo osnovno namembnost lastne vojake, kar jim omogoča vsakodnevno urjenje in usposabljanje za svoje poslanstvo. V takšnem primeru so dobri rezultati ne samo pričakovani, ampak tudi zahtevani in obdobjno preverjeni. Način delovanja, kadrovska zasedba in umestitev EP znotraj sistema SV tej enoti to onemogočajo. V duhu časa, ko se vse in ne samo SV srečuje z zmanjševanjem številčnega stanja, vojaškega proračuna, krčenjem in racionalizacijo na vseh področjih, je težko doumeti, da obstaja vojaška enota znotraj vojske, ki nima nikakršnih bojnih nalog, usposabljanje za le-te pa je bolj kot ne simbolično in odraz lastne samoiniciativnosti, kot pa zahteve sistema. V tem kontekstu bi bilo smiselno razmisliti o naslednjih rešitvah:

- Sprememba formacije EP do za izvedbo nalog potrebnega števila pripadnikov: glede na to, da za večino protokolarnih nalog zadostuje do 64 vojakov v postroju, bi bilo primerno število vojakov po formaciji 70. Ostali starešinski kader trenutno ustreza in zmore voditi takšno enoto, v primeru angažiranja najštevilčnejše enote, pa bi se enota tako kot do sedaj popolnila z vojniki drugih enot.
- EP je potrebno dodeliti tudi t.i. bojno nalogo oziroma usmeritev za usposabljanje in bojno uporabo enote. Številčno ojačana bi bila enota sposobna izvajati vojaško urjenje z enim vodom, drugi pa bi bil v pripravljenosti za izvajanje protokolarnih nalog. Na tak način pripadniki EP ne bi dnevno izgubljali stika in koraka z ostalimi enotami SV, pripadniki pa bi bili tudi ob odhodu iz enote primerno usposobljeni in pripravljeni za vključitev v novo okolje. Primerna naloga za tovrstno enoto je na primer zaščita vojaškega in državnega vodstva, kar je v principu naloga tovrstnih enot po svetu. Naloga je primerna in bi temeljila na sodelovanju z Vojaško policijo, ki opravlja del teh nalog. Samo usposabljanje in urjenje bi moralo biti prilagojeno velikosti enote in usmerjeno v kombinacijo vojaško-policijske taktike in izvidništva.
- Tretja, najslabša rešitev pa je ukinitvev EP, kot posebne enote za pripravo in izvedbo vojaškega protokola. Izvedbo tovrstnih nalog se prenese na eno od enot v sestavi Poveljstva sil SV. Tradicijo in samoumevnost vojsk po svetu, da takšno enoto imajo, bi bilo v tem primeru potrebno namerno spregledati.

10.3 Hipoteza 3: Pri delovanju EP je kršeno pravilo enostarešinstva

Hipotezi, da je pri delovanju EP kršeno pravilo enostarešinstva, delno pritrjujem. Če načelo enostarešinstva ozko razumemo kot osnovno vodilo, da z vojaško enoto lahko poveljuje samo ena oseba, in da vsak posameznik sprejema ukaze in navodila za svoje delo in obnašanje samo od ene osebe, in to tiste, ki mu je prva nadrejena po sistemu hierarhije, potem je mogoče govoriti o kršenju pravila - načela enostarešinstva pri delovanju EP (glej Poglavlje 9.2.3).

Tudi delegiranje nalog EP in Poveljstvu sil SV s strani načelnika kabineta GŠSV v kontekstu načela enostarešinstva ni kršeno. EP je direktno podrejena načelniku kabineta GŠSV in je prištabna enota GŠSV, Poveljstvo sil SV pa je na podlagi Ukaza načelnika GŠSV za zagotavljanje potrebnih sil za izvedbo protokolarnih nalog dolžno zagotoviti potrebno število vojakov. Problematizira se lahko v delu, ko prištabna enota GŠSV od Poveljstva sil SV zahteva vojake, čeprav enoti nista v neposrednem hierarhičnem in poveljniškem odnosu. Tudi v tem primeru ni osnove za trditev, da je kršeno načelo enostarešinstva, saj je EP zadolžena za izvedbo naloge, za katero pa zahteva popolnitev do potrebnega števila vojakov od Poveljstva sil SV v skladu z ukazom načelnika GŠSV. Ker so tovrstne naloge stalnica delovanja SV, je to ustrezna rešitev, saj bi v nasprotnem primeru načelnik GŠSV moral za vsak protokol posebej izdajati ukaze za delovanje tudi Poveljstvu sil SV. Tu pa pride do izraza z načelom enostarešinstva ozko povezano načelo subordinacije. V primerih, ko Poveljstvo sil SV iz kakršnega koli razloga ne bi zagotovilo potrebnega števila vojakov za izvedbo naloge, je bolj kot o kršenju načela enostarešinstva mogoče govoriti o kršenju načela subordinacije. Utečena praksa, ko EP obvešča Poveljstvo sil SV o dobljeni nalogi in potrebah za izvedbo le-te, pa je bolj kot ne posledica hitrosti redne vojaške pošte in kratkega odzivnega časa.

Samostojna in samozadostna enota bi take dileme odpravila. Vsakodnevne naloge protokolarnega značaja ne dopuščajo tovrstnega reševanja težav, s katerimi se srečuje EP. Človeški faktor je bil, je in bo tudi v prihodnje odločilen, tako pri uspehu kot tudi pri neuspehu. Dovolj je ena napaka v sedanjih ureditvi, da naloga ni izvršena, ali pa je izvršena na neprimeren način, oboje pa lahko povzroči neljube posledice.

11 LITERATURA

1. Arlington National Cemetery. 2009. *Ceremonies*. Dostopno prek: <http://www.arlingtoncemetery.org/ceremonies/index.html> (21. avgust 2009).
2. Benedetti, Ksenija. 2003. *Izboljšanje kakovosti na področju državnega protokola*. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_/dokumenti/pdf/Ksenija_20Benedetti.pdf (9. september 2009).
3. Benedetti, Ksenija. 2008. *Protokol, simfonija forme*. Ljubljana: Planet GV.
4. Bratušek, Boris. 2001. Vojaški management. *Bilten Slovenske vojske* 3(1): 7-23.
5. Cupara, Milko. 1989. *Ekonomski činilac u vojnom rukovođenju*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
6. Diefendorf, Karen J. 1997. The Military as a Ritual Society. *The Army Chaplaincy* Summer-Fall. Dostopno prek: <http://www.usachcs.army.mil/TACarchive/ACCOMO/diefend.htm> (8. september 2009).
7. *Enota za protokol*. 1996-2004. Arhivsko gradivo.
8. Fayol, Henri. 1949. *General and Industrial Management*. London: Pitman&Sons.
9. Hlastec, Marko. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 8. september.
10. Jovanović, Branislav. 1984. *Uvod u teoriju vojnog rukovođenja*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
11. Lipovec, Filip. 1987. *Razvita teorija organizacije*. Maribor: Založba Obzorja.
12. Lubi, Darko. 1995. *Vodenje in poveljevanje (Pojmovno-teoretična izhodišča)*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

13. Mikolić, Mario. 2002. *Diplomatski i poslovni protokol*. Zagreb: Barbat.
14. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 1999. *Smernice za delo službe za protokol v MORS*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
15. --- 2004. *Postrojivni pravilnik Slovenske vojske*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
16. --- 2006. *Srednjeročni obrambni program 2007-2012 (SOPr)*. Dostopno prek: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/SOPR_2007-2012_cistopis.pdf (20. avgust 2009).
17. MMC RTV SLO. 2006. *Slovenska čast se predstavi*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/15-let-osamosvojitve/slovenska-cast-se-predstavi/55847> (9. september 2009).
18. Mogolič, Franci. 2004. *Rituali v vojaški organizaciji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Mogolic-Franci.PDF> (8. september 2009).
19. Osolnik, Marjan. 1998. Diplomatski protokol. V *Diplomacija in Slovenci: Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso*, ur. Milan Jazbec, 140-159. Celovec: Drava.
20. *Pravila službe v Slovenski vojski*. Ur. l. RS 49/1996, 111/2000, 52/2001 in 82/2003. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_DRUG393.html (20. avgust 2009).
21. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReDPROSV)*. Ur. l. RS 89/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_RESO37.html (20. avgust 2009).
22. Satow, Sir Ernest. 1992. *A Guide to Diplomatic Practice*, 2nd Ed. London: Longmans.

23. *Sklep o določitvi protokolarnih pravil*. Ur. l. RS 56/2007 in 17/2009. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_SKLE7081.html (20. avgust 2009).
24. *Slovar slovenskega knjižnega jezika, II. del*. 1999. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
25. Slovenska vojska. 2009. *Enota za protokol - Garda Slovenske vojske*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/struktura/sile-za-podporo-poveljevanja/organizacijske-enote-pri-gssv/enota-za-protokol/> (9. september 2009).
26. Stojanović, Radmila. 1979. *Veliki ekonomski sistemi*. Beograd: Ekonomski fakultet.
27. Tankosić, Stevo in Dušan Vukadinović. 1981. *Rukovođenje u sistemu opštenarodne odbrane*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
28. *Ustava Republike Slovenije (URS)*. Ur. l. RS 33I/1991-I. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_USTA1.html (20. avgust 2009).
29. *Veliki slovar tujk*. 2002. Ljubljana: Cankarjeva založba.
30. *Veliki splošni leksikon*. 1998. V. in VI. knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
31. *Vojni leksikon*. 1981. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
32. Vrečar, Valter. 2001. *Vojaški protokol - Navodila za izvajanje protokolarnih dogodkov v Generalštabu ter poveljstvih in enotah Slovenske vojske*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Generalštab Slovenske vojske.
33. Vučenović, Vojislav. 1980. *Sistem i organizacija*. Beograd: Ekonomski fakultet.
34. Watson, Susan. 1993. Ceremonies and Displays. *International Military and Defense Encyclopedia 2*: 467-468.

35. *Zakon o obrambi* (uradno prečiščeno besedilo) (ZObr-UPB1). Ur. l. RS 103/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ZAKO4187.html (20. avgust 2009).
36. *Zakon o službi v Slovenski vojski* (ZSSloV). Ur. l. RS 68/2007. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO4238.html (20. avgust 2009).